RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV. №

Қонун – ҳам қилич, ҳам қалқондир!

ИНСОН ВА ҚОНУН

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ–ОММАБОП ҲАФТАЛИК ГАЗЕТАСИ

1996 йил 30 январдан чиқа бошлаган | 2000 йил 28 ноябр, сешанба | № 48 (200) | Сотувда эркин нархда

8 декабр — Ўзбекистон Конституцияси куни

БАХТГА ЭЛТУВЧИ ЙЎЛЧИ ЮЛДУЗ

Мамлакатимиз мустақилликка эришгандан сўнг халқимизнинг ҳуқуқ, бурч ҳамда эркинликларини таъминловчи қатор қонун ва ҳужжатлар қабул қилинди ва айни пайтда бу қонунлар ҳаётда ўз ўрнини топиб бормоқда.

1992 йил 8 декабрда Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг ўн биринчи сессиясида қабул қилинган мустақил давлатимизнинг Конституцияси шу қонунларнинг энг муҳимидир.

Бу Конституция халқаро жамоатчилик томонидан жаҳондаги энг адолатли, мазмунан бой Конституция деб эътироф этилди. Чунки у тарих синовидан ўтган умуминсоний, умумбашарий қадриятларни ўзида мужассам этган бўлиб, ривожланган давлатларнинг тарихий тажрибасига таянган ҳолда яратилганлиги билан ажралиб туради. Конституция халқимизнинг асрлар давомида адолатли давлат, фаровон жамият ва эркин ҳаёт барпо этиш орзусини рўёбга чиқарди. Конституциямизда инсон ҳаётининг барча иқтисодий, ижтимоий, маданий, маънавий, сиёсий ҳуқуқий жабҳалари намоён бўлган. Унда биринчи галда халқимизнинг манфаатлари тўла-тўкис ҳимоя қилинган.

Албатта, Конституция қабул қилиш билан иш битди деб бўлмайди. Ҳамма гап уни амалга ошириш, ҳаётга татбиқ қилишда. Шунинг учун Конституциядаги мавжуд бўлим, боб, моддаларига республикадаги барча давлат ташкилотлари, жамоат бирлашмалари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, шунингдек, мансабдор шахслар ва фуқаролар қатъий амал қилишлари лозим.

Ўзбекистонда тинчликни барқарорлаштириш, миллатлараро муносабатларни уйғунлаштириш, давлат, сиёсий партиялар, нодавлат, нотижорат ташкилотлар ва фуқароларнинг ҳуқуқ ва бурчларини белгилашда ҳам Конституциямизнинг роли беқиёсдир.

Миллий анъаналаримизни, тарихий ёдгорликларимизни келажак авлод учун сақлаб қолиш ва бойитиш, қадриятлар, урф-одатларни янада юксакликка кўтариш, мамлакат қудратини оширишда Бош Қомусимизнинг аҳамияти катта эканлигини халқимиз тушуниб етди. Ўтган қисқа вақт мобайнида у мамлакатимиз фуқароларининг ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя қилишда, инсонпарвар демократик ҳуқуқий давлат барпо этишда ҳамда халқларимиз тинчлиги ва миллий тотувлигини таъминлашда ўзини тўлалигича оқлай олди, десак ҳеч бир муболаға бўлмайди.

Зеро, Конституция мамлакатдаги ҳар бир фуқаро суянса, ишонса, қадрласа арзийдиган энг мўътабар ва энг мукаммал қонунлар мажмуи бўлиб, халқимизни бахтга элтувчи йўлчи юлдуздир.

Қувонч ҚОДИРОВ,
ТДЮИ ўқув жараёни сифатини ички назорат қилиш инспекцияси бошлиғи

Қарор ва ижро

ХУСУСИЙ МУЛК ДАВЛАТ МУҲОФАЗАСИДА

Хусусий мулк, бозор муносабатлари, тадбиркорлик ўзаро узвий боғлиқ, ижтимоий-иқтисодий ҳодисаларни ифодаловчи тушунчалар. Хусусий мулк асосида бозор муносабатлари ташкил топади, тадбиркорлик фаолияти эса бозор муносабатларини ривожлантиради.

Республикамизда тадбиркорлар фаолиятини кафолатлашга қаратилган бир қанча ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди. Хусусан, "Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида"ги қонуннинг 1-моддасида: "Бу қонуннинг асосий вазифалари фуқароларнинг тадбиркорлик фаолиятида эркин иштирок этиши ва манфаатдорлиги учун кафолатлар ҳамда шароитлар яратишдан, шунингдек, тадбиркорлик фаолияти субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишдан иборат", деб кўрсатилган.

Мазкур қонун билан тадбиркорлик фаолияти субъектларининг ҳуқуқлари кенгайтирилди ва уларнинг масъулияти оширилди, тадбиркорликнинг айрим турларини лицензиялаш тартиби белгиланди, ҳуқуқларини ҳимоя қилиш масалаларига алоҳида эътибор берилди.

Жумладан, Қонуннинг 18-моддасида "Давлат иқтисодий фаолият, тадбиркорлик эркинлиги, барча мулк шаклларининг тенг ҳуқуқлилигини ва ҳуқуқий жиҳатдан баббаравар муҳофаза этилишини кафолатлайди", деб белгиланган.

Хусусий мулк бошқа мулк шакллари каби дахлсиз ва давлат ҳимоясидадир. Мулкдор ўз мулкига ўз хохишича эгалик қилади ва ундан фойдаланади ва уни тасарруф этади. Тадбиркорларга ўз ҳуқуқ ва эркинликларини суд орқали ҳимоя қилиш, давлат органлари, жамоат бирлашмаларининг ғайриқонуний қарорлари, уларнинг мансабдор шахсларнинг ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан судга шикоят қилиш ҳуқуқи кафолатланади, деб кўрсатилган қонунда.

Республика Вазирлар Маҳкамасининг "Кичик ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришни рағбатлантириш бўйича республика мувофиқлаштирувчи кенгаши фаолиятини фаоллаштириш тўғрисида"ги қарори билан кичик ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришни рағбатлантириш бўйича республика мувофиқлаштирувчи кенгашига қонун ҳужжатларига қатъий риоя қилиниши устидан мониторинг ўтказиш, тадбирлари фаолияти ҳокимият ва бошқарув органларининг асоссиз аралашувидан ишончли ҳимоя қилинишини таъминлаш вазифаси ҳам белгиланиб, бу масъулиятли иш Адлия вазирлигига юкланди. Шу қарор асосида Адлия вазирлиги тузилмасида "Кичик ва ўрта тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ва ҳимоя қилиш" бошқармаси, Қорақалпоғистон Республикаси Адлия вазирлигида, вилоят ва Тошкент шаҳар адлия бошқармаларида тегишли бўлимлар ташкил этилиб, уларнинг асосий вазифалари этиб қуйидагилар белгиланди:

- янги ташкил этилаётган ва фаолият кўрсатаётган кичик ва ўрта бизнес, хусусий тадбиркорлик субъектлари фаолиятини тартибга солиш ҳамда уларни қўллаб-қувватлаш бўйича барча қонун ҳужжатларига ва меъёрий ҳужжатларга қатъий риоя қилиниши устидан назоратни таъминлаш;
- тадбиркорлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, кичик ва ўрта корхоналарни ташкил қилиш ва уларнинг самарали фаолият кўрсатиши учун қулай ҳуқуқий ва ташкилий шарт-шароитлар яратиш бўйича қонун ҳужжатларини такомиллаштириш юзасидан таклифлар киритиш;
- назорат органлари ўтказаётган текширишларнинг қонунийлиги устидан назоратни таъминлаш, кичик, ўрта ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг бузилган ҳақ-ҳуқуқларини тиклаш чора-тадбирларини кўриш;
- кичик ва ўрта корхоналар, хусусий тадбиркорлар фаолиятига ноқонуний аралашиш, давлат тузилмалари ва амалдорлар, маҳаллий ҳокимият ва бошқарув органлари томонидан зимдан қаршилик кўрсатишнинг барча ҳоллари устидан мониторингини амалга ошириш, ҳар бир ҳолат бўйича айбдор шахсларни жиноий жавобгарликкача бўлган жавобгарликка тортиш юзасидан таклифлар киритиш белгиланди.

Ушбу қарор қабул қилингач, унинг ижроси бўйича 1 ой ичида Адлия вазирлиги томонидан бажарилган тадбирлар натижасида Наманган вилоятининг Учқўрғон, Косонсой, Давлатобод туманларидаги 9 та ишлаб чиқариш корхонасидан умумий суммаси 114 минг 500 сўм, Тошкент вилояти Тошкент ва Қибрай туманларидаги 7 та корхонадан 446 минг 600 сўм, Хоразм вилояти Урганч шаҳри Шовот ва Хонқа туманларидаги 8 та корхонадан 517 минг 400 сўм, Сурхондарё вилояти Термиз ва Қизириқ туманидаги 4 корхонадан 149 минг 800 сўм солиқ пули солиқ идоралари томонидан ғайриқонуний ундирилгани аниқланди ва уларни мулкдорларга қайтариб бериш чоралари кўрилди.

Хусусий мулк ҳуқуқининг субъектлари бўлган тадбиркорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишнинг яна бир воситаси уларнинг фаолиятини қонунсиз текширишлардан ҳимоя қилишдир. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 8 август 1996 йилдаги "Текширишларни тартибга солиш ва назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлаштиришни такомиллаштириш тўғрисида"ги Фармонда мулкчилик шаклларидан қатъий назар, хўжалик юритувчи субъектларнинг молия-хўжалик фаолиятини қонунчилик нормаларида белгиланган ҳуқуқларга мувофиқ тарзда амалга ошириладиган текширишларнинг ҳаммаси назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлаштирувчи Республика кенгаши билан келишилган ҳолдагина ўтказилади. Фармонда Республика кенгаши билан келишилмаган ҳолда текширишни амалга оширувчи марказдаги ва жойлардаги назорат қилувчи органларнинг раҳбарлари белгиланган тартибда жавобгарликка тортиладилар, деб кўрсатилган.

Тадбиркорлик билан боғлиқ ҳуқуқий ҳужжатларга риоя қилинишини ўрганиш давомида ҳали ҳам хусусий мулк эгалари фаолиятини ноқонуний текширишлар учраб тургани, унинг оқибатида уларга моддий ва маънавий зарарлар етказилаётгани маълум бўлди. Жумладан, Самарқанд вилояти назорат органлари тадбиркор Ш.Сулаймоновнинг фаолиятини ноқонуний текшириб, унинг молиявий ҳужжатларини, штамп ва муҳрларини олиб қўйишган, оқибатда тадбиркор 8 ой давомида фаолият кўрсатолмай, моддий ва маънавий зарар кўрган. Ушбу ноқонуний текширишлар оқибатида Ш.Сулаймоновга етказилган 405 минг сўмлик моддий ва маънавий зарар Самарқанд вилоят адлия бошқармаси томонидан киритилган даъво аризасига асосан суд қарори билан айбдор мансабдор шахслар чўнтагидан ундириб берилди.

Шунингдек, Жиззах вилояти, Ғаллаорол тумани Давлат солиқ инспекцияси бошлиғи О.Эрназаров, инспекторлар Т.Қўчқоров, А.Холдоровларга нисбатан "Ғаллаорол-Белогорск" қўшма корхонасида ноқонуний текшириш ўтказишганлиги ва бошқа қонунсиз ҳаракатларга йўл қўйишганлиги учун Жиноят Кодексининг 205-моддаси билан жиноят иши қўзғатилди. Улардан вилоят адлия бошқармасининг даъво аризасига кўра қўшма корхона фойдасига солидар тартибда етказилган 400.000 сўмлик моддий зарар ҳам суднинг ҳал қилув қарорига кўра ундирилди.

Тошкент шаҳар, Чилонзор тумани ИИБ ходимлари А.Ёқубов ва А.Юнусов хусусий тадбиркор А.Якубовни ноқонуний равишда текшириб, молларини олиб қўйганликлари учун адлия бошқармаси томонидан туман судига даъво аризаси киритилди. Суднинг ҳал қилув қарорига кўра ҳар иккала айбдор шахсдан солидар тартибда 50.000 сўм моддий, 200.000 сўм маънавий зарар ундириш белгиланди.

Амалдаги қонунларга кўра хусусий мулк эгаси ўз мулкини ўзи тасарруф қилади, хусусий мулк бошқа мулк шакллари каби дахлсиз ва давлат ҳимоясидадир. Тадбиркорларнинг даромадини қонунсиз равишда мансабдорлар томонидан турли жамғармалар, маъмурий бинолар қуриш ёки таъмирлашга, шунингдек, бошқа тадбирларга жалб қилиш каби мансабни суиистеъмол қилиш ҳоллари ҳам мавжуд. Жумладан, Навоий вилоят ҳокими томонидан 2000 йил 15 февралда "Зарафшон" футбол жамоасини қўллаб-қувватлаш учун 135 минг сўмни турли шаклдаги ҳисобдан ўтказиш тўғрисидаги К-68 сонли қарори, 2000 йил 27 мартда "Дўстлик байроғи" ва "Знамя Дружбы" газеталарини қўллаб-қувватлаш учун маблағ кўчириш тўғрисидаги К-100 сонли қарорлар чиқарилган. Хусусий мулк эгалари манфаатларига зид бўлган бундай қарорлар, республика адлия идоралари ходимлари киритган тақдимномалар асосида ижро этилишга йўл қўйилмади.

Қобил ҲАМРОЕВ,
Адлия вазирлиги Ташкилий-назорат ва таҳлил бошқармаси бошлиғи, юридик фанлари номзоди

Эзгулик сари

Одамизот ер юзини бир неча бор яксон қилишга қодир қуролларни яратиб қўйиб, энди ундан қандай қутулиш йўлларини бир-бирини ўзаро тушунишдан, бир-бирига нисбатан бағрикенг бўлишдан изламоқда. Бундан ташқари шундай глобал муаммолар мавжудки, уларнинг ечими фақат бирлашишга, ўз манфаатини бошқалар манфаати билан ёнма-ён қўя билишга, демакки, бағрикенгликка боғлиқ. Буюк файласуф Конфуцийдан "Сиз дунёда анча яшадингиз. Айтинг-чи, бу оламда одамдай яшаш учун керак бўладиган йўлни, тарзни бир сўз билан айтганда, у қандай сўз бўларди?", деб сўраганларида кексайиб қолган донишманд: "Кенглик, болаларим, кенглик!", деб жавоб берган экан. Бағрикенглик, ўзаро меҳр-оқибат эса, кексаларимиз таъкидлаётганларидек, тобора ноёблашиб бормоқда. Шу боис дунёнинг турли нуфузли ташкилотлари ана шундай ноёб умуминсоний хислатларни кенгроқ ёйиш мақсадида анжуманлар, тадбирлар ўтказмоқда, дастур ва режалар ишлаб чиқармоқда, Декларациялар қабул қилаётир.

БУТУН ДУНЁДА БАҒРИКЕНГЛИК

1995 йилнинг 16 ноябрида Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Мориф, фан ва маданият масалалари бўйича ташкилоти (ЮНЕСКО)нинг Парижда бўлиб ўтган йигирма саккизинчи сессиясида "Бағрикенглик тамойиллари Декларацияси" қабул қилинди ҳамда ушбу кунни бутун дунёда Бағрикенглик куни сифатида нишонлаш белгилаб қўйилди. Яқинда эса ЮНЕСКО ишлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий комиссияси ҳамда Ўзбекистон Республикасининг Инсон ҳуқуқлари бўйича Миллий маркази томонидан ушбу Декларация ўзбек тилида нашр этилди. У 6 та моддадан иборатдир. 1993 йилнинг 26 октябрида ЮНЕСКОга аъзо бўлган мамлакатимизда ҳам 16 ноябр Бағрикенглик куни сифатида нишонланди. Инсон ҳуқуқлари бўйича Миллий марказда ушбу санага бағишлаб, анжуман ўтказилди. Мамлакатимизнинг турли чеккаларида тадбирлар уюштирилди.

Маълумки, ўзбек халқи азалдан бағрикенгдир. Ҳар қандай оғир замонларда ҳам ана шундай вазминлик, сабр-тоқатлилик, бошқаларга меҳру шафқат – бағрикенглик халқимизни ёруғ кунларга олиб чиққан. Шу боис ҳам "Бағрикенглик тамойиллари Декларацияси"нинг қабул қилинишини Ўзбекистон фаол қўллаб-қувватлади. Қолаверса, бундан анча илгари айтилган буюк шоиримизнинг "Ман-ман деманг, кенглик қилинг" деган хитобини дунё энди тушунаётган кўринади.

Декларациянинг 1-моддасида Бағрикенглик тушунчасига шундай таъриф берилади: "Бағрикенглик – бизнинг дунёмиздаги турли бой маданиятларни, ўзини ифодалашнинг ва инсоннинг алоҳидалигини намоён қилишнинг хилма-хил усулларини ҳурмат қилиш, қабул қилиш ва тўғри тушунишни англатади... Бағрикенглик – турли-туманликдаги бирликдир... Бағрикенглик – тинчликка эришишни мушарраф қилгувчи ва уруш маданиятсизлигидан тинчлик маданиятига элтувчидир". Ҳа, миллионлаб одамларнинг ёстиғини қуритган, ҳозир ҳам дунёнинг турли бурчакларида давом этаётган қирғин-барот "урушлар маданиятсизлигидан тинчлик маданиятига элтувчи" йўл бағрикенгликдир. Ҳар қандай кўринишдаги низоларни бартараф этишда бағрикенгликни байроқ қилиш лозимлигини уқтирмоқда бу Декларация. Шунинг учун ҳам унинг Преамбуласида жумладан қуйидагиларни ўқиш мумкин": "Биз, Бирлашган Миллатлар халқлари, келажак авлодларни уруш ҳалокатларидан халос қилиш истаги билан тўлган, яна бир бор инсоннинг асосий ҳуқуқларига, шаънига ва инсон шахсининг қадр-қимматига нисбатан ишончни тасдиқлаб... ва шу мақсадларда бағрикенгликни намоён қилиб ва ўзаро тинч ва яхши қўшнилар сингари аҳил яшаш" ҳақида баён этилган фикрларни ёдда тутиб... Бағрикенглик тамойиллари Декларациясини қабул қиладилар ва тантанали эълон қиладилар". Бундан ташқари, инсоннинг ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя этишдек эзгу истак йўлида қабул қилинган, халқаро мўътабар ҳужжатлар ҳисобланган аксарият Декларация ва Конвенциялар назарда тутилади ҳам уларга содиқлик изҳор этилади.

Бугун умуминсонийлик касб этаётган демократия ҳам бағрикенгликка таянади. Яъни, бағрикенглик ҳам гапириш баробарида тинглашни, ҳуқуқни билиш баробарида мажбуриятни англашни ва бошқа демократик тамойилларни талаб этади. "Бағрикенглик - , дея таъкидланади Декларацияда, - инсон ҳуқуқларини қарор топтириш, плюрализм (шу жумладан, маданий плюрализм), демократия ва ҳуқуқнинг тантанаси учун кўмаклашиш мажбуриятидир...". Демак, дунёда демократия ҳамда инсон ҳуқуқларига тажовуз давом этаётган экан, бағрикенглик бундай тажовузларни бартараф этишга хизмат қилмоғи лозим.

Бағрикенгликни тушуниш билан бирга уни чуқур англаш ҳам керак. Яъни, "Бағрикенгликни намоён қилиш инсон ҳуқуқларига эҳтиром билан ҳамоҳанг, у ижтимоий адолатсизликка нисбатан сабр-тоқатли муносабатда бўлишни, ўз иймон-эътиқодидан воз кечишни ёхуд бошқаларнинг эътиқодига ён беришни англатмайди" (1-модда, 1.4-банд).

Декларация давлат даражасидаги бағрикенгликни ҳам назарда тутади. "Давлат даражасидаги бағрикенглик адолатли ва ҳис-туйғулар таъсиридан холи қонунчиликни, ҳуқуқ-тартибот, суд-процессуал ва маъмурий қоидаларга амал қилишни тақозо этади. Бағрикенглик, шунингдек, ҳар бир инсонга ҳеч қандай камситишларсиз иқтисодий ва ижтимоий ривожланиши учун имкониятлар берилишини талаб қилади..." (2-модда, 2.1-банд). Бундан ташқари, "...давлатлар жамиятдаги барча табақа кишилари ва алоҳида шахслар учун бир хил ёндашув ҳамда тенг имкониятларни таъминлайдиган янги қонунчиликни яратишлари керак" (2-модда, 2.2-банд).

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, Президентимизнинг ҳар йили эълон қилиб борилаётган авф этиш (амнистия) тўғрисидаги ёки Конституцион тузумни ағдаришни мақсад қилган гуруҳларга адашиб қўшилиб қолганларни кечириш ҳақидаги бир нечта Фармонлари айнан бағрикенгликнинг намунасидир. Ўз навбатида Декларацияда таъкидланганидек, "Бағрикенглик – ён бериш, андиша... эмас" (1-модда, 1.2-банд). Ўзбекистонда мустақилликнинг шарофати ўлароқ қабул қилинган янги қонунлар эса ҳар бир фуқаронинг тенг имкониятлар билан яшаши ва фаолият кўрсатишини таъминлайди.

Декларацияда бағрикенгликнинг одамлар ўртасида, оила ва жамоадаги муносабатларда зарурлиги уқтирилади. "...Мактабларда ва университетларда, норасмий таълим йўли билан уйда ва иш жойларида бағрикенглик руҳини мустаҳкамлаш ва кишилар ўртасида бир-бирига очиқлик, эътибор ва бирдамлик муносабатларини шакллантириш лозим" (3-модда, 3.2-банд). "Бағрикенглик руҳида тарбиялаш бошқаларга нисбатан қўрқув ва ётсираш ҳиссини уйғотадиган таъсирларга қарши йўналтирилмоғи лозим. У ёшларни мустақил фикрлаш, танқидий мулоҳаза юритишга ўргатиши, уларга ахлоқий қадриятларга асосланган қарашларни шакллантиришга кўмаклашиши керак" (4-модда, 4.3-банд). Жаҳон миқёсида ёшлар содир этаётган жиноятларнинг ошиб бораётгани, турли террористик ва экстремистик гуруҳлар таркиби кўпроқ ёшлардан иборат эканлигини, аср вабоси деб аталаётган гиёҳвандлик ҳам ўз домига кўпроқ ёшларни тортаётганлигини ҳисобга олсак, Декларациянинг бу борадаги аҳамияти ҳам беқиёс.

Жаҳонда кечаётган бугунги жараёнлардан, яъни Декларациянинг Преамбуласида айтилганидек, "...кейинги пайтларда миллий, этник, диний ва тил жиҳатдан камчилик бўлган гуруҳларга... нисбатан муросасизлик ҳолатлари, зўрлаш, террорчилик, ксенофобия, тажовузкорона миллатчилик, ирқчилик, антисемитизм, ётсираш... ва камситишларнинг кўпайганлигига..., демократияга таҳдидга қарши эркин фикри ва эътиқодини ифода этувчи алоҳида шахсларга... зўравонлик ва куч ишлатилишига нисбатан хавотирлик туйғусини ҳис этган" ЮНЕСКО ушбу аҳамиятли ҳужжатни эълон қилди. Юқорида таъкидлаганимиздек, барча тинчликсевар давлатлар ва халқлар уни қўллаб-қувватламоқда. Мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган оммавий ахборот воситалари бундай муҳим ҳужжатларни тарғиб қилиш, ҳар бир одамни улардан воқиф қилиш ишига ҳисса қўшса, мақсадга мувофиқ бўлар эди. "Бағрикенглик тамойиллари Декларацияси"ни қабул қилганлар ҳам уни ҳаётга татбиқ қилишда айнан оммавий ахборот воситаларига таянишларини эътироф этганлар. Қолаверса, "Бағрикенглик бўлмаса, тинчлик бўлмайди, тинчликсиз эса тараққиёт ва демократия бўлмайди".

Аҳмад ИСМОИЛОВ,
Ўзбекистон Республикаси Инсон ҳуқуқлари бўйича Миллий маркази Бош маслаҳатчиси,

Рўзибой САИДОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Муносабат

ЖАҲОЛАТГА ҚАРШИ... АДОЛАТ

Маълумки, шу йилнинг 30 октябридан 17 ноябригача Ўзбекистон Республикаси Олий судида Сурхондарё вилоятининг Сариосиё ва Узун туманлари, Тошкент вилоятининг Бўстонлиқ тумани ҳудудларида ҳамда 1999 йил 16 февралда содир этилган қўпорувчилик ҳаракатларини, бошқа бир қанча ўта оғир жиноятларни ташкиллаштирган Тоҳир Йўлдошев, Жума Ҳожиев, Салай Мадаминов ва бу жиноятларни содир этишда бевосита иштирок этганларга нисбатан жиноят иши кўриб чиқилиб, ҳукм эълон қилинди.

Суд жараёни жиноий тўдалар бошлиқларининг иштирокисиз ўтган бўлса-да, улар ўз қилмишига яраша жазосини олди. Жиноятга жазо муқаррар эканлиги яна бир карра ўз исботини топди. Лекин жиноятчиларнинг машъум ҳаракатлари қанча оилалар бағрида ўчмас из қолдирди: гўдаклар етим бўлди, ота-оналар фарзандларини тупроққа қўйдилар, мунис келинчак ёстиғининг ярми бўш қолди. Ҳолбуки, ҳали бу дунёнинг нима эканлигини англаб улгурмаган норасида гўдак Сурхон ёки Тошкент тоғларидан аскар отасининг қонга беланиб, тобутда қайтишини истамас эди. Ота-оналар эса ҳеч бўлмаганда, сўнгги сафар чоғида тобутимнинг бир четкасидан ушлаб боради, деган умидда фарзанд ўстирган эдилар. Афсус...

Шубҳасизки, жиноятчилар амалга оширган ёвузликларнинг заррасини ҳам тоғдек важ ёки даъво билан оқлаб бўлмайди. Ҳеч қайси замонда ва маконда қўлини қонга ботириб, ҳокимиятга интилганлар ҳеч қачон ниятига етолмаган. Бу башарият томонидан яратилган ақида ва қоидаларга ҳам, Яратганнинг ҳукмига ҳам зиддир. Ҳайратланарлиси шуки, ҳатто махлуқлар тушуниши мумкин бўлган оддий ҳақиқатни улар фаҳмламайдилар ёки фаҳмлашни истамайдилар. Буюк адибимиз таъбири билан айтганда, иштоннинг липпасига жо бўладиган бир парча "кўк қоғоз" учун инсоний қиёфаларидан воз кечадилар.

Олий суд ҳукмида келтирилган далилларни ўқиб, одам боласи ўз туғилиб-ўсган юртига, халқига қарши шундай қабиҳликларни амалга оширишига ишонгинг келмайди. Бироқ, буларнинг ҳаммаси ҳақиқат. Дунё афкор оммасининг айнан Ўзбекистонга қарши амалга оширилаётган тажовузларни қоралаётгани ҳам рост. Мисол учун, Америка Қўшма Штатлари Давлат Департаменти "Ўзбекистон Ислом ҳаракати" деб аталмиш гуруҳни қоралаб, уни террористик, экстремистик ташкилот деб эълон қилди. Шу гуруҳнинг тепасида эса Т.Йўлдошев, Ж.Ҳожиевларнинг турганлиги маълум.

Президентимиз ҳамиша одамларни огоҳликка, ҳушёрликка чорлаб келадилар. Атрофда кечаётган воқеаларга бепарво бўлмасликка даъват қиладилар. Бундай даъватларнинг, чорловларнинг замирида нималар ётганлиги кундан-кунга равшанлашиб бормоқда. Эндигина оёққа тураётган мустақил юртимизни йўлидан адаштирмоқчи, йиқитмоқчи бўлаётганлар ҳам бор экан. Ачинарлиси – улар ўзимиздан чиққан нобакорлар. Шу ўринда мен Сурхондарё вилояти, Сариосиё туманида туғилиб ўсганим боис ҳамқишлоқларимнинг аҳвол-руҳияти билан яхши танишман. Улар ғаламисларнинг қилмишини ҳеч нарса билан оқлаб бўлмаслигини яхши биладилар. Ҳолбуки, халқимиз бундай ғаламисларни оқ қилди – энди улар ўзларини ўзбек деб аташга ҳақлари йўқ. Уларнинг миллати – хоин, улар хиёнатнинг фарзандлари. Зеро, оқпадарларни ҳеч ким болам демайди, улар ҳам ота, она деёлмайдилар.

Шуни ҳам айтиш жоизки, суд ҳукми билан жиноятчиларнинг фақат икки нафарига ўлим жазоси берилди, қолганлари турли муддатларга озодликдан маҳрум этилди. Суд раҳм-шафқат, инсонийлик йўлидан борди. Адолатли жамиятнинг адолатли қонунлари шуни тақозо қилди.

Ўткир ЖАЛОЛОВ,
Адлия вазирлиги бошқармаси етакчи маслаҳатчиси

Олий Мажлис сессияси олдидан

ТАКЛИФИМ БОР

Янги таҳрирдаги "Судлар тўғрисида"ги Қонун лойиҳасининг 8-моддасида суд ҳимоясида бўлиш ҳуқуқи кўрсатилган бўлиб, Ўзбекистон Республикаси фуқаролари, чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар... суд ҳимоясида бўлиш ҳуқуқига эгалиги таъкидланган. Мен ушбу жумладаги Ўзбекистон Республикаси фуқаролари сўзидан кейин "Ўзбекистон Республикаси ҳудудида вақтинча ва доимий яшаётган чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар" деган жумлани киритса аниқроқ бўлади, деб ҳисоблайман.

Лойиҳанинг 72-моддасида судьяларнинг интизомий жавобгарлиги кўрсатилган бўлиб, судьяларнинг ишдаги ютуқлари ҳақида бирон тартиб ўрнатилмаган. Демак, судьяларни ютуқ ва нуқсонсиз ишлаганлари учун рағбатлантириш ҳақида алоҳида модда киритилиб, рағбатлантиришнинг турлари кўрсатиб ўтилса, суд ҳокимиятининг обрўси оширилган бўларди, деб ўйлайман.

Қонунда судьяларга малака даражаси бериш масаласини ҳам киритиб, уларга маълум бир муддатда тегишли малака даражаларини бериш тартиби ва ким томонидан берилиши ҳақида алоҳида модда билан тўлдирилса, маъқул бўларди.

Б.СУЮНОВ,
Қашқадарё вилоят судининг судьяси

Қонун лойиҳаси муҳокамада

ТЕРРОРИЗМ - ТИНЧЛИК ВА ОСОЙИШТАЛИК ОФАТИ

Сир эмас, терроризм жамиятда энг хавфли, энг мудҳиш жиноий ҳаракат сифатида умумбашар муаммоларидан бирига айланди. Террорчилар томонидан қилинган мудҳиш жиноятлар натижасида минглаб бегуноҳ одамлар завол топганлиги, машаққат билан бунёд этилган моддий-маънавий бойликлар йўқ қилингани, турли миллатлар тотувлигига раҳна солиниб, низолар, қуролли тўқнашувлар бўлганлиги ва айримлари давом этиб келаётганлигининг гувоҳи бўлиб турибмиз.

Террорчи ва уларнинг ҳомийлари қайси маслак ёки ташкилотга мансуб бўлмасин, пировард мақсади маълум ҳудудда, мамлакатда ҳокимиятни зўравонлик, таҳдид ва бошқа гумроҳлик билан қўлга олишдир. Зеро, “террор” сўзи лотинча “terror”, яъни қўрқув, ваҳима сўзидан олингандир.

Россияда, жумладан, Шимолий Кавказда, Тожикистон, Афғонистон ва бошқа давлатлардаги ҳодисалар таъсири ва замирида, ўтиш даври бўҳронларидан Ўзбекистонни ўзига хос, ўзига мос йўлини танлаб, ундан эсон-омон олиб чиқаётган Юртбошимизга нисбатан қилинган суиқасд, шу йил ёзида сарҳадларимизга қилинган тажовузлар ҳамда қотилликлар уларнинг асл ниятини фош этиб ташлади.

Бу вазиятдан келиб чиққан ҳолда мутараққий давлатлар тажрибасидан фойдаланиб, мамлакатимизда терроризмнинг олдини олиш, унга қарши кураш самарадорлигини янада оширувчи Қонун қабул қилиш эҳтиёжини ҳаёт тақозо этди.

Шу боис Олий Кенгашнинг II чақириқ учинчи сессиясида “Терроризмга қарши кураш тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Қонуни лойиҳаси биринчи ўқишда маъқулланиб, умумхалқ муҳокамасига қўйилди.

Лойиҳанинг 1-боби “Асосий қоидалар” деб номланган. Жиноят Кодекснинг жиноий ҳаракат — “терроризм”га бағишланган 155-моддаси қийматини пасайтирмасдан, шу моддага тааллуқли “терроризм” тушунчаси, моҳият-мазмуни ва белгиларини кенгроқ ойдинлаштирган, шарҳлаб берган ва шу билан бирга “гаровга ушлаб турилган шахс”, “террорчи”, “террорчилик ташкилоти”, “террорчиликка қарши операция ўтказиладиган зона”, “террорчилик фаолияти”, “террорчилик ҳаракати”, “халқаро терроризм”га ҳам тушунчалар берилган. “Терроризмга қарши курашнинг асосий принциплари” назарда тутилган 4-модда, “Террорчилик фаолиятининг олдини олиш” тўғрисидаги 5-моддада баён қилинган нормалар халқаро ҳуқуқ андозаларига мос бўлса, “Терроризмга қарши курашни амалга оширувчи давлат органларига кўмаклашиш” деб аталувчи 6-модда давлат органлари, жамоат ташкилотлари ва жамиятнинг барча табақаларини бу мудҳиш бало-қазога қарши курашда фаол иштирок этишини акс эттирган.

Шу билан бирга, 2-моддадаги “терроризм” банди 6-қаторидан сўнгги жумла “...қўрқитиш... ёки ҳокимият органларининг террорчилар манфаатига мос бўлган қарорлар қабул қилишга ундаш, уларнинг ноқонуний мулкий ёки бошқа ғаразли мақсадларини қондириш учун амалга ошириладиган зўрлик ёки уни қўллаш таҳдиди, шунингдек, мол-мулк ва бошқа моддий бойликларни шикастлантириш (йўқ қилиш) ёки шундай қилиш таҳдиди, давлат, жамоат арбоби ёки масъул мансабдор шахснинг ҳаётига, ўз бурчини бажаришини тўхтатиш ёхуд бундай фаолияти учун ўч олиш мақсадида қилинган тажовуз; халқаро ҳимоя остида бўлган чет эл давлати ваколлиги ёки ташкилот ходимига, мазкур шахсларнинг уй-жой, хизмат хоналарига ёки транспорт воситаларига уруш чиқариш учун ҳужум қилиш ҳамда халқаро муносабатларни чигаллаштириш мақсадида иғво қилиш, уюштириш” деб келтирилса маъқул бўлар эди.

Лойиҳадаги ҳокимият органларининг террорчиларга “фойдали бўлган қарорлар қабул қилишга таъсир ўтказиш” жумласини “ҳокимият органларининг террорчилар манфаатига мос бўлган қарорлар қабул қилишга ундаш”, деб ўзгартириш лозим, сабаб шуки “Ўзбек тилининг изоҳли луғати” китоби 2-томи 303-бетида “фойда” сўзига: “Бирор кимса ёки нарса учун бўладиган наф, манфаат” деб изоҳ берилса, шу китобнинг 1-томи 446-бетида “манфаат” сўзига: “моддий ёки маънавий, жисмоний ёки руҳий фойда, наф” деб шарҳ берилган. Менимча, террорчиларнинг жиноий ҳаракатида “манфаат” сўзи кенгроқ маънони ифодалайди. “...бошқа моддий объектларни яксон қилиш (шикастлантириш) ёки...” ўрнига “моддий бойликларни шикастлантириш (йўқ қилиш)” жумласи билан алмаштирилса, фикр равшанроқ бўлур эди.

“Террорчиликка қарши операция” бандининг учинчи қатори: “оқибатларини минималлаштириш” сўзи ўрнига “камайтириш” сўзи ишлатилса барчага тушунарли бўларди ва ундан сўнгги “...террорчиларни зарарсизлантиришга қаратилган махсус тадбирлар мажмуи” деб ўзгартириш лозим, яъни терроризмга қарши операция белгиланган тартибда келишилган ва ўзаро ҳамкорликда амалга оширилиши ўз-ўзидан аён.

Лойиҳанинг тили ҳақида Олий Мажлис депутати Аслиддин Болиевнинг “Халқ сўзи” газетасини 2000 йил 7 октябр сонида “Терроризмга қарши кураш — адолат учун курашдир” мақоласидаги фикрларни қувватлаб, қўшимча қилмоқчиманки “минималлаштириш”, “объект”, “категорияланган объектлар”, “зона”, “акватория”, “ижтимоий реабилитация” каби жумлаларни ўзбек тилида мавжуд бўлган сўзлар билан алмаштириш имконияти бўлмаса, Қонуннинг охирги қисмида изоҳлаб бериш мумкин. Бироқ ўзбек тилининг бой ва ранг-баранг сўзларидан имкон қадар фойдаланиш тарафдориман.

“Террорчилик фаолияти” банди бешинчи қаторидаги “...террорчилик ташкилоти, террорчилик гуруҳини тузишдан...” жумлалари ўрнини алмаштириш лозим. Чунки аввало террорчилик гуруҳи, сўнг улар бирлашмасидан “террорчилик ташкилоти” вужудга келади.

“Террорчилик ҳаракати” банди биринчи қаторидаги “гаровда ушлаб туриш учун шахсларни қўлга олиш ёки ушлаб туриш...” жумласини давом эттириб: “давлат, жамоат арбоби ёки масъул мансабдор шахснинг, аҳолининг миллий, этник, диний, бошқа гуруҳлари, чет эл давлатлари ва халқаро ташкилотлар вакилларининг ҳаётига тажовуз қилиш, давлат, жамоат аҳамиятига молик моддий бойликларни ҳамда жисмоний ёки юридик шахслар мол-мулкини босиб олиш, шикастлантириш, йўқ қилиш...” деган сўз қўшиб, матнни давом эттириш ва ўн еттинчи қатордан сўнг “аҳоли ҳаётига, соғлигига суиқасд, бирон-бир ҳудудда техноген, экологик (экоцид) хусусиятли ҳалокатлар содир этиш йўли билан зарар етказиш ёки хавф туғдириш таҳдидни ҳар қандай воситалар ва усуллар билан ёйиш тарзида террорчилик тусидаги жиноятларни...” деган сўзни қўшиб жумлани охиригача етказиш лозим.

“...Давлат ёки жамоат арбобининг” жумлаларига “масъул мансабдор шахс” жумласи киритишни таклиф қилишдан муддао шуки, узоқ ва яқин хорижий мамлакатларда кейинги йилларда содир этилган террорчилик ҳаракатларида террорчилар нафақат давлат ва жамоат арбобларига, балки улар билан юзма-юз бўлиб, қақшатқич зарба бераётган давлат, ҳуқуқ-тартибот органлари, ҳокимият вакиллари, масъул мансабдор шахсларни нобуд қилганлар.

Бундан ташқари, “Террорчилик ҳаракати” бандининг ўн еттинчи қаторида баён қилинган “жисмоний ёки юридик шахслар мол-мулки” сўзларини шу банднинг олтинчи қаторига кўтариб, “давлат ёки жамоат аҳамиятига молик моддий бойликлар” жумласидан кейин давом эттириш керак. Зеро, Конституциямизнинг 53-моддасида “Давлат... барча мулк шаклларининг тенг ҳуқуқлигини ва ҳуқуқий жиҳатдан баб-баравар муҳофаза этилишини кафолатлайди. Хусусий мулк бошқа мулк шакллари каби дахлсиз ва давлат ҳимоясидадир”, деб таъкидланган.

“Ўзбекистон Республикаси Президенти мамлакат ва фуқаролар хавфсизлигини ҳисобга олиб, Конституцияда белгиланган ваколатли доирасида террорчилик ҳаракатига чек қўйиш ҳамда унинг оқибатларини тугатиш мақсадида ўзининг Фармони билан террорчиликка қарши кураш чегараларини белгилайди.

Террорчиликка қарши кураш бўйича штаб тузади, унинг таркиби ва бошлиғини тайинлайди. Республика штаби ва жойлардаги тезкор штабларнинг фаолият олиб бориш тартиби, шунингдек, уларни раҳбарлари ваколатлари мазкур қонуннинг 3 ва 4-моддалар талабларига изчил амал қилган ҳолда ҳамда қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда тасдиқланадиган “Террорчиликка қарши операция ўтказиш бўйича Республика штаби ва жойлардаги тезкор штаблар тўғрисидаги вақтинчалик Низомда белгиланади” деб ёзилишини таклиф қиламан.

Лойиҳанинг 21-моддасида “Ўзбекистон Республикасининг терроризмга қарши кураш соҳасидаги халқаро ҳамкорлиги” атрофлича баён қилинган. Аммо аёнки террорчилик ҳаракати бир ҳудуд ёки мамлакат чегарасида содир бўлмаяпти ва шуни ҳисобга олиб Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеяси ва унинг тегишли органлари терроризм ва террорчиларга қарши кураш самарадорлигини ошириш мақсадида бир қанча қарорлар, таклифлар ва резолюциялар қабул қилган. АҚШ, Италия, Франция каби кўплаб мамлакатлар қонунларида нафақат ўз давлат органлари кучи билан, балки террорчилик ҳаракатига, хусусан, террорчиларга моддий-маънавий ва бошқа турда бевосита ёки билвосита кўмак бераётган давлат ва ташкилотларга нисбатан халқаро ҳуқуқ ва дипломатик нормалари доирасида ўз муносабатини билдиришини акс эттирган. Шу боис масаланинг бу жиҳатига эътибор қаратилса мақсадга мувофиқ бўлар эди.

А.ПРИМОВ,
адвокат,
ҳуқуқшунослик фанлари номзоди,
Самарқанд шаҳри

Бахмал туман Давлат солиқ инспекцияси ходимлари тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланувчи 864 та ижтимоий шахслар билан тез-тез мулоқотда бўлиб туришади. Уларга ҳам назарий, ҳам амалий жиҳатдан яқиндан ёрдам бериб келишлари шу кунларда ўз самарасини кўрсатаяпти.

Суратда: (ўртада) жисмоний шахсларни солиққа тортиш бўлими бошлиғи Шуҳрат Ҳайдаров хусусий тадбиркорлардан Жалол Остонов, Сайёра Зухуровалар билан ўзаро мулоқотда.

Нур МУҲАММАД олган сурат

Шахсий фикр

ПУХТА ВА МУКАММАЛ БЎЛСИН

Республикамиз Янги таҳрирдаги “Судлар тўғрисида”ги Қонуни қабул қилиниши, шубҳасиз, ҳуқуқий демократик жамият қурилишини тезлатиш ва мустаҳкамлаш, фуқаролар Конституциявий ҳуқуқларини ҳимоя қилишда асосий омил бўлади. Аввало, лойиҳа инсонпарварлик ғоялари билан суғорилган, пухта ишланган ва мукаммаллиги билан ажралиб туради, дейиш мумкин.

Шу билан бирга баъзи фикрлар туғилмоқдаки, улар билан ўртоқлашмасдан бўлмайди. Жумладан, лойиҳанинг 3-боб 35-моддаси “Фуқаролик ишлари бўйича суд раислари ва судьялардан иборат бўлади” деган биринчи қисми “Фуқаролик ишлари бўйича туманлараро суд раиси, раис ўринбосари (судья) ва судьялардан иборат бўлади” деб, шу модданинг иккинчи қисмини ҳам “Жиноят ишлари бўйича туман (шаҳар) суди раиси, раис ўринбосари (судья) ва судьялардан иборат бўлади” деб ўзгартириш лозимдир. Сабаби, аксари туман ва шаҳарларда фақат битта суд раиси (судьядан) иборат бўлиб, у меҳнат таътилида бўлса, бетоб бўлса, малака ошириш курсларида ўқишда бўлса ёки бошқа сабаблар билан ўз вазифасини узоқ вақт бажара олмаса, унинг иш юритувида бўлган ишлар бошқа туман ва шаҳарларда ўтказилади, бу билан жиноят (фуқаролик) ишлари унинг иштирокчилари овора-ю сарсон, кўрилиши эса чўзилиб кетишига сабаб бўлади. Бундай ҳол одил судловни ўз вақтида амалга оширишда салбий рол ўйнайди.

Лойиҳанинг 62-моддаси 4-қисми ўзгартирилиб, “судьялар умрбод (нафақага чиққунларига қадар) сайланадилар ёки тайинланадилар, ўз фаолиятлари тўғрисида ҳар беш йилда олий малака ҳайъати олдида ҳисоб берадилар” деб кўрсатилса, судьялар масъулияти ошган, уларни қайта тайинлаш ва сайлаш учун ортиқча оворагарчиликлар, харажатларга ўрин қолмаган бўлар эди.

Лойиҳани ўрганаётиб, ушбу лойиҳа қабул қилиниши билан Жиноят-процессуал Кодексимизнинг 345-моддасини ҳам қайта кўриб чиқиш, ундаги дастлабки тергов ўтказилиши шарт бўлган жиноятлар кўлами кескин қисқартирилиши лозим, деган хулосага келдим.

Ёки Жиноят Кодексимизнинг 109-моддаси (қасддан баданга енгил шикаст етказиш), 122-моддаси (вояга етмаган ва меҳнатга лаёқатсиз шахсларни моддий таъминлашдан бўйин товлаш) жиноятлари учун дастлабки тергов не даркор? Ахир, бу билан ҳеч нарса ўзгармайди-ку! Шу боис Жиноят-процессуал Кодексининг 345-моддасида “оғир ва ўта оғир жиноятлар, шунингдек, суд ва прокурор зарур топган ҳолларда бошқа жиноят ишлари бўйича дастлабки тергов ўтказилиши шарт” деб кўрсатилса мақсадга мувофиқ бўларди.

Унча хавфли бўлмаган ва кам аҳамиятли жиноятлар бўйича зарарни қоплаш ёки товон тўлаш билан ишларни тугатиш тартиби белгиланиши керак. Масалан, шахсга енгил тан жароҳати ёхуд унча оғир бўлмаган тан жароҳати етказилганда маънавий ва моддий зарарни (товон) тўланса, жабрланувчи айбланувчини кечирса, шунингдек, вояга етмаган ёки меҳнатга лаёқатсиз шахсларни моддий таъминлашдан бўйин товлаган шахс лозим суммани ўз ихтиёри билан тўласа, жиноят ишини суд томонидан тугатиш мумкинлиги алоҳида кўрсатилса маъқул бўларди.

Шунингдек, айбланувчи айбга иқрор ёки қисман иқрор бўлса, айбни қолган қисмини давлат айбловчиси қувватлашдан воз кечса, бошқа иштирокчилар суд тергови ўтказилишини талаб қилмаса, суд ҳукм чиқарилиши шартлиги кўрсатилиши лозим. Бу бошқа тараққий этган демократик мамлакатлар суд амалиётида мавжуд бўлиб, ишни кўришни енгиллаштирган, ортиқча вақт ва моддий сарф-харажатлардан суд холи бўлган бўларди.

Тоҳиржон САЙДАҲМАТОВ,
Шаҳрихон туманлараро прокурори,
адлия катта маслаҳатчиси

Қарор ва ижро

ЭЛ ДАРДИ БИЛАН ЮЗМА-ЮЗ

Ғузор туман ҳокимлигининг ташаббуси билан фуқароларнинг ариза ва шикоятларини ўрганиш, жойларда мавжуд муаммоларни бартараф этиш юзасидан депутатлар, ҳокимлик ва ҳуқуқ-тартибот идоралари вакиллари, корхона, ташкилот раҳбарлари, жамғармалар раислари иштирокида тез-тез мулоқотлар ҳамда жойларнинг ўзида фуқароларни қабул қилиш кунлари ўтказилаётир. Қишлоқ ва маҳаллалардан кўрсатилган депутатлар фуқароларнинг таклиф ва мулоҳазаларини мувофиқлаштириб, тегишли ташкилот раҳбарлари билан ҳамкорликда амалий фаолият кўрсатмоқда. Юзма-юз мулоқотлар эса мавжуд муаммони жойида бартараф этиш имконини бермоқда. Шу вақтга қадар бундай мулоқотлар Охунбобоев, Очил Кўчкинов, Мейли Раҳмонов, “Истиқлол”, “Батош”, “Гузар” номли жамоа хўжаликларида кўнгилдагидек ўтказилди.

Мулоқотларда “Миллий мафкура ва миллий ғоя”, “Соғлом авлод келажак пойдевори”, “Ёшлар тарбияси муаммолари”, “Диний ақидапарастликнинг олдини олиш”, “Ҳуқуқий маданиятни юксалтириш ҳуқуқий давлат асоси” каби мавзуларда суҳбатлар олиб борилмоқда.

Шунингдек, туман ҳокимлиги Маънавият ва маърифат маркази, туман хотин-қизлар қўмитаси, “Камолот”, “Маҳалла” жамғармалари, сиёсий партиялар вакиллари пахта йиғимтеримида иштирок этаётган ҳашарчилар ҳузурида ҳуқуқий-маърифий, тарихий-сиёсий мавзуларда уюштирилаётган қизиқарли учрашувлар самарали бўлмоқда.

Ғози РАҲМОН,
“Инсон ва қонун” мухбири

Навоий вилояти Давлат солиқ бошқармаси томонидан вилоятда бозорлар фаолиятини тартибга солиш юзасидан 2000 йилнинг 9 ойи мобайнида бир қанча ишлар амалга оширилди. Вилоят бўйича бозорлар сони 58 та бўлиб, уларнинг ўнтаси очиқ турдаги ҳиссадорлик жамиятига ва биттаси бозорлар уюшмасига бирлаштирилган.

БОЗОРДАН БАРАКА КЎТАРИЛМАСИН

Вилоят солиқ идоралари томонидан 2000 йилнинг ўтган даври мобайнида республика ҳукумати қарорларини бажариш юзасидан бозорларда жами ўн саккиз марта текшириш ўтказилиб, шунинг 17 тасида турли хил камчиликлар аниқланган. Хусусан, 4 ҳолатда паттачилар йиғилишда 0,4 минг сўм камомад, 1 ҳолатда 10,3 минг сўм ортиқча маблағ борлиги, 5070,2 минг сўм тегишли бюджетларга ўз вақтида ўтказилмагани, 9 ҳолатда стандарт кўригидан ўтмаган тош-тарозилардан фойдаланилгани аниқланиб, бозорларнинг 17 ходими маъмурий жавобгарликка тортилди ва улардан 41,3 минг сўм маъмурий жарима ундирилган.

Аччиқ бўлса-да, ҳақиқатни тан олиб айтиш лозимки, 1996 йилнинг 5 мартидан 2000 йилнинг 1 январига қадар вилоятда фаолият кўрсатган бозорларнинг, даромадларидан 50 фоизли ажратмалар бўйича, бюджетдан қарзи 8386,8 минг сўмни ташкил қилган. Бу қарзнинг асосий қисми, яъни 7188,6 минг сўми Навоий шаҳар “Саховат” очиқ турдаги ҳиссадорлик жамиятига, 397,5 минг сўми Хатирчи туманидаги “Буюк турон” ҳиссадорлик жамиятига тўғри келади. Ушбу қарзларнинг келиб чиқишига эса асосан, 1996-1998 йиллар мобайнида Навоий шаҳар ва Хатирчи тумани ҳокимликларининг даромадлардан бюджетга тегишли 50 фоизли ажратмаларни бозорлар ихтиёрида қолдириш тўғрисидаги қарорлари сабаб бўлган. “Саховат”, “Буюк турон” бозорлари ҳозирги кунгача ҳам қарзларидан қутула олмаяптилар.

Шу йилнинг 29 июнидан 5 июлигача вилоятнинг Навоий шаҳар ва Хатирчи тумани деҳқон бозорларида мониторинг ўтказилди. Унга Республика Молия вазирлиги ва Давлат солиқ қўмитаси раиси томонидан тасдиқланган дастур асосида солиқ идоралари, Молия вазирлиги ҳузуридаги монополиядан чиқариш, рақобатни ривожлантириш қўмитаси ҳамда назорат тафтиш бош бошқармаси ходимлари жалб қилинди. Мониторинг ва бозорлар фаолиятини ўрганиш натижасида қуйидагилар аниқланди.

Хатирчи туманидаги “Буюк Турон” очиқ турдаги ҳиссадорлик жамияти хазинасига йилнинг ўтган 6 ойи мобайнида ҳаммаси бўлиб 1429,0 минг сўм маблағ бозор даромадлари манбаларидан келиб тушган бўлса, шундан 1028,4 минг сўми банк муассасаларига топширилган. Қолган 400,6 минг сўм маблағ инкассация активи счетларига ёзилиб, бир йўла электр энергия, сув ва алоқа тармоқлари счетларига туширилган. Бу билан бозор маъмурияти “Хўжалик юритувчи субъектлар ҳисоб рақамидаги маблағларни ҳисобдан чиқариш тартиби” қонунини бузганлар.

Бозордаги мавжуд 156 та тарозининг 126 таси яроқли, холос. Тарози тошлари бор-йўғи 90 та. Ушбу фактлар “Буюк Турон” бозорида аҳвол аянчли эканини кўрсатади.

Навоий шаҳридаги “Саховат” очиқ турдаги ҳиссадорлик жамиятида ҳам бир қатор камчиликлар кўзга ташланди. Савдо-сотиқ билан шуғулланувчи фуқароларнинг тош ва тарози билан таъминланиши талаб даражасида эмас, ўз маҳсулотларини сотиш учун келган деҳқонлар учун бозорда ётоқхона йўқ. Ҳиссадорлик жамиятига тегишли тарозиларнинг қирқтачаси яроқсиз ҳолатда. Эътироф этиш лозимки, “Саховат” ҳиссадорлик жамияти ва унинг таркибидаги марказий деҳқон бозорининг молиявий аҳволи таҳлил қилинганда, бозорнинг иқтисодий кўрсаткичлари ижобий томонга ўзгарган.

Аудит хулосасига кўра, 1999 йил ҳиссадорлик жамияти томонидан 1,2 миллион сўм зарар билан якунланган бўлиб, 2000 йилнинг 1 январ ҳолатидаги кредитор қарзлар 16199,3 минг сўмни, жумладан, бюджет олдидаги қарзлар 7188,6 минг сўмни ташкил этган. Бундай иқтисодий танг аҳволдан қутулиш ва молиявий аҳволни соғломлаштириш мақсадида шу йилнинг феврал ойида жамиятнинг янги раиси сайланган. Янги сайланган раис масъул ходимларнинг аксариятини ишдан озод қилиб, ўрнига виждонан пок, ҳалол шахсларни ишга тайинлашга эришган. Натижада феврал ойининг ўзида бозорнинг умумий даромади январ ойига нисбатан 1,7 баробарга ошган.

Мониторинг ўтказилган кунларда марказий деҳқон бозорининг даромади 991,6 минг сўмни, бир кунлик ўртача даромади эса 141,7 минг сўмни ташкил этди. Ўтказилган ушбу мониторинг ҳар иккала бозорнинг ютуқ ва камчиликларини тўлиқ очиб берди. Шундан келиб чиқиб, июл ойидан бошлаб вилоят молия ва давлат солиқ бошқармаси томонидан барча шаҳар ва туман бозорларида мониторинг ўтказишга киришилди. Мониторинг натижалари тўғрисида унинг якуни билан вилоят ҳокимлигига батафсил ахборот берилмоқда.

Учқун РАВШАНОВ,
Навоий вилоят Давлат солиқ бошқармаси бошлиғи

Самарқанд вилоятининг Булунғур туманида Мамаюсуф Шодмоновни кўпчилик тадбиркор ва саховатли инсон сифатида яхши танийди ҳамда ҳурмат қилади.

Юртбошимиз “Туркистон” газетасининг мухбири саволларига берган жавобларида, мактаб-маориф тармоқларига ҳомийлик, саховатпешалик каби эзгу хусусиятлар борасида тўхталган эди. Биз яқинда Булунғур туманида бўлганимизда “Жонхўроз” фермер хўжалиги аъзоси М. Шодмонов ана шундай савоб йўлида 29-сон умумўрта мактабнинг янги биносини ва чойхона, дўкон, масжид қуриб берганлигининг гувоҳи бўлдик.

Мамаюсуф ака Шодмонов бир гектар теракзор, 2 сотих лимонзор барпо этган.

Суратда: 1. (чапдан) “Ипак йўли” ширкат хўжалиги бош мутахассиси Бахтиёр Ҳамроев ва Мамаюсуф Шодмонов лимонзорда. 2. М. Шодмонов маблағи ҳисобига барпо этилган мактаб биносининг ташқи кўриниши.

Нурмамат АЛМУРОДОВ олган суратлар

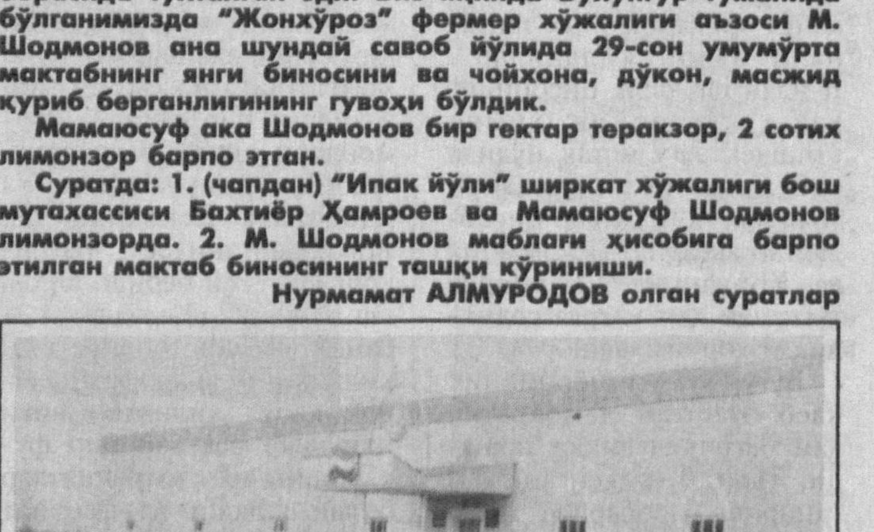

Бўлажак ҳуқуқшунос минбари

ИСЛОҲОТ – ТАРАҚҚИЁТ ОМИЛИ

Мамлакатимизда давлат ва жамият қурилишидаги ислоҳотларни жадаллаштиришда суд тизимининг алоҳида ўрни бор. Бу ҳақда Президентимиз И.А.Каримов Олий Мажлиснинг 2-чақириқ 1-сессиясида сўзлаган нутқида, жумладан: “Ҳокимиятнинг тўлақонли мустақил тармоғи сифатида судларнинг фақат қонунга бўйсунишини таъминлаш мақсадида суд тизимини ислоҳ қилиш керак”, деб таъкидлаган эди.

Судларнинг алоҳида ҳокимият тармоғи сифатида қонунга бўйсуниб фаолият юргизиши фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлашда ҳал қилувчи аҳамият касб этади. Ўзбекистон БМТга аъзо бўлиб кирган вақтда демократик тамойилларга асосланган ҳуқуқий жамият қуриш йўлидан бориш ва халқаро ҳуқуқ меъёрларини ҳурмат қилиш ҳамда қонунларни шу меъёрларга мослаштиришни ўз зиммасига олган эди. Шу нуқтаи назардан одил судловни такомиллаштириш бугунги куннинг долзарб масаласи бўлиб қолмоқда.

Маълумки, мамлакатимизда 3 та асосий суд тизими мавжуд: Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди, хўжалик судлари ва умумий судлар.

Биз эътиборингизни умумий судларда мавжуд баъзи муаммоларга қаратмоқчимиз.

Судьяларни танлаш ва уларни лавозимига тавсия этиш масаласида ҳам қонунларимизда баъзи бир камчиликлар кўзга ташланади. Айни пайтда дунёнинг тараққий этган демократик ҳуқуқий давлатларида суд тизими учун кадрлар танлаш ва тавсия этиш, уларнинг фаолиятини ташкилий жиҳатдан таъминлаш билан махсус мустақил идора фаолият кўрсатади ва бу идора бевосита Президентга бўйсунади.

Бизнинг назаримизда, барча судлар учун, яъни Конституциявий суд, умумий ва хўжалик судлари учун кадрлар заҳирасини ташкил этиш, уларни танлаш ва тавсия этишни амалга оширувчи махсус мустақил идора — Суд департаментини ташкил этиш мақсадга мувофиқдир. Ушбу департаментга аъзо бўлиб таниқли ҳуқуқшунос олимлар билан бирга Республика Бош прокурори, Адлия вазири, Олий Суд раиси, Олий хўжалик суди раиси ва Конституциявий суд раиси кирсалар, бу соҳадаги мавжуд муаммолар ўз ечимларини топарди, деб ўйлаймиз.

Судьялар мустақиллигини таъминлашнинг муҳим жиҳати уларни ижтимоий ҳимоялаш, моддий таъминотини юқори даражага кўтариш зарурлигидир. Бу масала баъзи давлатларда шу даражада муҳимки, ҳатто у давлатларнинг конституцияларида ҳам белгилаб қўйилган.

Албатта, ҳуқуқий соҳадаги ислоҳотларни охирига етказиб, мамлакатда қонунийлик ва ҳуқуқий тартиботни мустаҳкамлашга эришилади. Ислоҳотлар бевосита одил судловнинг моҳиятига тегишли бўлганда, кутилган натижаларга эришиш мумкин.

Неъмат ХАТТОБОВ,
ТДЮИ 2-курс талабаси

Офарин!

ҒЎСЛИКЛАРНИНГ КАТТА ҲАШАРИ

Мустақиллигимиз шарофати билан кундан-кунга обод бўлиб бораётган Самарқанд вилояти, Ургут туманининг Ғўс қишлоғи кенг ва равон кўчалар, оқ мармар ва пишиқ ғиштлар билан қурилган қатор-қатор икки-уч қаватли иморатлар билан кўзларни қувонтиради.

Ғўсда 20 мингга яқин киши истиқомат қилади. Қишлоқ фуқаролари тадбиркор, ишбилармон, тажрибали ва моҳир ҳунарманд, муштни бир ерга урадиган аҳил кишилардир.

Шу кунларда Ғўсда ота-боболардан мерос қолган ҳашар удуми кенг қулоч ёймоқда. Қисқа муддатларда "Исломобод", "Кўмиртепа", "Жазирама", "Шаҳризанон" деб аталган янги маҳалла ва гузарлар ҳашар йўли билан бунёд этилди. Йўл, кўприк, мактаб, масжид қурилишлари ишига ҳамма бирдан ёпишади, ҳар ким бу ишларга қўлидан келганича ҳисса қўшишга интилади.

Республикамиз мустақиллигининг тўққиз йиллиги шарафига бошланган умумқишлоқ ҳашари натижасида "Ғиждувон" ширкат хўжалиги марказидан Ғўс қишлоғи марказигача бўлган масофадаги энг оғир ва қаттиқ ерлар қўлда қазилиб, газ қувурлари ўтказилди. Ҳозир қишлоқнинг 30 фоиздан ортиқ хонадони газлаштирилган. Жартепа ва Ургут газ қувурларини бирлаштириш нияти айни муддао бўлди, дейишмоқда. Шу кунларда бу борадаги ишлар қизғин тус олган. Қисқа муддат ичида қишлоқни "зангори олов" билан тўла баҳраманд этиш учун ҳамма сидқидилдан меҳнат қилмоқда.

Қувурлар ўтказилиши лозим бўлган йўл ғоятда қаттиқ. Кум, тупроқ, шағал, асфальт аралашмаларидан ҳосил бўлган қотишмани қўпориш тракторларга ҳам зўр келаётганига қарамай, ҳашарчилар матонат билан ишлаяптилар. Чилангар уста Облоберди Турдиев ҳашарчиларнинг ўтмас бўлиб қолган иш қуролларини чархлаб, сozлаб беришидан ташқари, иш анжомларининг янги-янги нусха ва турларини ҳам ижод қилмоқда. У ҳашарчиларга ўз ҳисобидан гуруч ва бошқа масаллиқлар ҳам келтириб бераётир. Шунингдек, пайвандловчи Иброҳим Норов, Асқар Насимов, тадбиркорлар Эргаш Саломов, Жумабой Баҳриев, Узоқбой Қамбаров, ўқитувчи Эргаш Мухторов, ширкат хўжалиги аъзоларидан Намоз Қобилов, Саидмурод Нуруллаев, шоир Очилди Қўйсун ва бошқалар ҳашарда фаол қатнашиш билан бирга ҳашарчиларнинг озиқ-овқат билан таъминланишига ҳисса қўшмоқдалар. Кимдир эчки-улоғини, кимдир боқиб юрган бўрдоқисини келтириб сўймоқда. Қисқаси, бу умумқишлоқ ҳашаридан ҳеч ким четда қолмаяпти. Кекса нафақахўр отахонлар ҳам, хўжаликнинг идора ходимлари, мактабларнинг ўқитувчи ва ўқувчилари, қишлоқнинг шоир ва ёзувчилари ҳам — ҳамма-ҳамма бошланган бу хайрли ишни тезроқ ниҳоясига етказишга ошиқмоқда.

Ҳимматингизга балли, серғайрат ғўсликлар. Ҳашар сизларга чиндан ҳам ярашмоқда.

Неъматилла ИСМАТОВ,
кекса мураббий

Мактуб

ИШОНЧСИЗЛИК ЮЗАГА КЕЛСА...

Хоразмда туғилганман. Врачлик касбига қизиққаним боис узоқ йиллар таълим олиб, кўп йиллар самарали ишладим. Юқори малакали жарроҳ бўлдим ва шу соҳанинг энг долзарб муаммолари бўйича аввал номзодлик, сўнгра докторлик диссертациясини муваффақиятли ёқладим.

Ватанимиз мустақилликка эришгандан сўнг хотиним ва 6 нафар болам билан юртимизга кўчиб келиб, олган билим ва маҳоратимни ишга солиб, халқимга хизмат қилишга қарор қилдим.

1991 йилдан 1-Тошкент Давлат тиббиёт институтида иш бошладим. Президентимизнинг 1998 йил 10 ноябр "Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш Давлат дастури тўғрисида"ги Фармони чиққандан сўнг Соғлиқни сақлаш вазирлиги ва Шифокорлар уюшмаси билан келишилган ҳолда хусусий тиббий клиника очишни мақсад қилдим. Роса "югур-югур"дан сўнг 1999 йил 18 мартида хусусий фирма — "ТИБ БАХМИН" даволаниш ва эстетик тиббиёт клиникаси ташкил этдим. Унинг Низомига мувофиқ мутахассислик бўйича клиникада беморларни даволаш билан бирга пластик, косметик ва эстетик операциялар ўтказиш кўзда тутилган эди. Қайд этиш жоизки, Ўзбекистон тиббиётида бу соҳа ҳали ривожланмаган, юқори малакали, тиббиёт фанлари доктори даражасидаги мутахассисларга эга эмас. Мен эса Россия ҳамда Халқаро пластик ва эстетик жарроҳлар жамиятининг ҳақиқий аъзосиман. Мамлакатимиз фуқаролари тана ва ташқи кўринишдаги туғма ёки орттирилган нуқсонларни операция қилдириш учун чет элга чиқишга ва валютада катта миқдорда пул сарфлашга мажбур эди. Шуларни ҳисобга олиб, талабдан келиб чиққан ҳолда, яхши ният ва инсонпарварлик туйғуси билан клиника ишини ташкил этиш учун кредит олиш ёки ҳомий топиш мақсадида кўп югурдим. Юнусобод туман ҳокимлиги, Республика товар ишлаб чиқарувчи ва тадбиркорлар Палатаси, Республика ва Тошкент шаҳар Бизнес-фонди, Ўзбекистон Миллий банки, Тошкент вилояти Пахта банки каби жуда кўп ташкилотларга мурожаат қилдим. Бироқ ижобий натижа бўлмади. Қийинчиликларга қарамасдан клиника ташкил этдим, ўз севимли ва хайрли касбим билан шуғулланишга киришдим.

Қатнайвериб 1999 йил сентябрида клиника учун Тошкент шаҳар биноларидан фойдаланиш Департаментидан академик Ғани Мавлонов номли кўчадаги 1а-уйнинг 3-қаватидан бир нечта хонани ижарага олдим. Ижара ҳақи ўртача эди. Бир йилдан ортиқ вақт мобайнида ўз куч ва маблағимиз ҳисобидан 448 кв метрлик бинони капитал таъмирдан чиқардик ва санитария талаблари ҳамда тиббиёт андозаларига жавоб берадиган ҳолатга келтирдик. Бу ишлар нақадар қийин кечганлигини айтиб ўтирмасам ҳам бўлади. Сметага мувофиқ таъмир ишлари учун 8 млн. сўмдан ортиқ маблағ сарф бўлди.

2000 йилнинг январ ойида ишларимизнинг асосий қисми бажарилиб, бинога файз кирганидан кейин бирданига ижара ҳақи 8 баробар ошиб кетди. Аслида департамент ижара учун таъмирланган бино ажратиши, имкони бўлмаган тақдирда пудратчини таъмирлаш учун кетадиган чиқим ҳисобидан ижара ҳақидан озод қилиши лозим эди. Нима бўлди, денг? Ҳеч нарса! Ижара пулини бироз камайтириши натижасида бинони тиклаш билан бир вақтнинг ўзида ҳали ишламаётган клиника учун ижара пули ҳам тўлашим керак бўлди.

2000 йил августида клиника таъмирдан чиқиши арафасида сунъий тўсиқлар пайдо бўлди. Юнусобод туман ҳокимлиги биз жойлашган қаватнинг ярми — кириш қисмини, шунингдек, бизга тегишли хоналарнинг анча қисмини бошқа ташкилотга бериб юборди, ўртани ғишт билан тўсиб олиш мажбуриятини юклаб, бизга алоҳида эшик очишни буюришди. Айни пайтда ўт ўчириш назорати ходимлари келиб, таъмирлаш ишларини тўхтатиш ҳамда ўз кириш йўлига эга бўлмагунича ёпиб қўйиш ҳақида қарор чиқариб кетишди. Ноилож 3-қаватга алоҳида кириш йўлини қуриш учун шаҳар меъморчилик бошқармасига мурожаат қилдик. Роса югуриб, 45 кун деганда нархи бир миллион сўмдан ортиқ бўлган зинапоя лойиҳасини олишга эришдик. Аммо клиника учун бундай зинапоядан фойдаланишга шаҳар техник назорати рухсат бермаса бўладими! Шундай қилиб, клиникамиз биноси ташқи муҳитдан ажратилган ҳолда қолди. Устига-устак қўшни бўлиб жойлашаётган — Юнусобод тумани коммунал фойдаланиш бошқармаси раҳбарияти биз таъмирлаган майдонга даъво қилиб, очиқдан-очиқ зуғум қилишга ўтди. Устига-устак солиқ назорати идораси менинг даромад ва қайси маблағ ҳисобидан клиникани таъмирлаётганимни текширишга киришди. Бу ишлардан норози бўлиб, шаҳар биноларидан фойдаланиш Департаментига мурожаат қилдик. Улар вазият қандай бўлса, шундайлигича қолдиришга қарор қилишди ва ўз клиникам олдига жойлаштирилган янги ташкилот орқали ўтишга буйруқ беришди. Бинонинг кириш қисмини эгаллаётган янги ташкилот ҳам таъмирлаш ишларини бошлаб юборди ва клиникага кириш йўли ёпилди. Умуман, ташкилотларнинг бу тарзда жойлашиши тиббиёт клиникаси фаолият кўрсатиши мумкин бўлган санитар талабларига зиддир. Бу ҳақда ҳатто давлат санитария эпидемиология назорати идорасининг 2000 йил 25 октябрида тузилган клиника биносини бошқа ташкилот билан бирга қўшиш мумкин эмаслиги тўғрисидаги далолатномаси ҳам эътиборга олинмади.

Департаментга мавжуд вазиятнинг қонуний ечимини топиш, ҳеч бўлмаса клиника ишга тушгунча ижара ҳақи тўловини тўхтатиб туриш тўғрисида қилган мурожаатларимиз натижасиз қолди. Ваҳоланки, биздан бир қават тепада бўш ётган хоналар жуда кўп. Қизиғи шундаки, Юнусобод тумани ҳокимлигида коммунал хизмат идорасига бинонинг кириш қисмини бериш ҳақида шаҳар ҳокимининг қарори бор, деб айтишди. Бироқ қарор нусхасини кўрсата олишмади. Гўё Тошкент шаҳар ҳокимлигининг қарори шу йил 13 сентябрида чиққан эмиш. Аммо Юнусобод туман ҳокимлиги клиника биносини ўзбошимча тақсимлаши бир ой олдин 14 августда бўлган. Демак, Тошкент шаҳар ҳокимлиги қарори учун ҳужжат тайёрлашда ўта совуққонлик ёки эътиборсизлик қилишган.

Давлат биноларидан норационал фойдаланиш ҳолати вужудга келаяпти. Хўш, бундан тадбиркорлик ҳамда аҳоли соғлиғини сақлашга зиён етмаяптими? Ваҳоланки, хароба бўлиб ётган бинони ижарага олаётган пайтда унинг камчиликлари тўғрисида расмий далолатнома тузилган, ҳолати видеотасвирга туширилган ва департамент раҳбарияти билан биринчидан, ижара нархи оширилмасдан имтиёзлигича қолади; иккинчидан, қаватнинг ижарага расмийлаштирилган қисми ва унга ўтиш даҳлизни таъмирлаб, клиникани ишга туширгач, кейинчалик кирар жойдаги хоналарни қўшиб олиб, клиниканинг амбулатор-ташхис бўлимига айлантирилади, деб келишилган эди. Бунга асосан 27 метр узунликдаги даҳлизни ҳам таъмирлаб, 8 та эшик ўрнатдик. Қолган хоналарни ҳам таъмирлашга киришганимизда тўсиқлар пайдо бўлди. Департаментнинг тадбиркор-шифокорни алдаши, хароба бинони таъмирлатиб, тайёрига эгалик қилиши виждонданми?

Ҳукуматимиз тадбиркорларни қўллаб-қувватлаб турган бир пайтда менга ёрдам бериш ўрнига ташаббусни бўғишга, савоб ишларни бажаришга тўсқинлик қилаяптилар. Бу ҳам етмагандек, очиқ-ойдин зуғум қилишгача бордилар. Табиийки, мен халқ фаровонлиги ва мамлакат гуллаб-яшнашига ҳисса қўшиш учун хайрли ишларга қўл урган эдим.

Ахир, бу ишлар маблағсиз кечмади. Оилам бюджетига кескин таъсир кўрсатди. Энди нима бўлади, маслаҳат беринглар!

Худойберган ЖУМАБОЕВ,
"ТИБ БАХМИН" хусусий фирмаси
Бош директори, тиббиёт фанлари доктори, олий тоифали жарроҳ

ТАҲРИРИЯТДАН: Катта тиббиёт олими ва мутахассиснинг, қолаверса, тадбиркорнинг субъектив фикрлари битилган хатини ўқидингиз. Х. Жумабоев тақдим этган ҳужжатлар ва келтирган важлар, табиий равишда ҳар тарафлама мулоҳаза ва мунозарага ундайди.

Бизнингча тегишли мутасаддиларнинг бу масалани ижобий ҳал қилишга озгина эътибори етишмаяпти, холос. Фикр-мулоҳазалар ва ечим топилган жавоб кутамиз.

ЮЗИ ШУВУТ БЎЛДИ

Ховослик Тоҳир Гусейналиев ўша куни спиртли ичимлик ичиб, кўчага чиқди. Қўшнилари Раъно Байрамова ва Раъно Бозорова гаплашиб ўтиришган экан. Улар билан бироз суҳбатлашиб турди. Бир пайт йўлдан шу кўчада турувчи Дмитрий Чмил ўтиб қолди.

- Ҳой, қаёққа кетаяпсан? - деди Тоҳир Дмитрийга.

- Уйга, - деган овоз эшитилди сал наридан.

- Бу ёққа кел.

Қўшни аёллар уларнинг ўзаро гапи бор шекилли, деб уй-уйига кириб кетишди.

Тоҳир Дмитрийни уйининг олдигача етаклаб борди. Суҳбат мавзуини билиб бўлмасди. Чунки Тоҳир анчагина маст бўлгани учун нима деяётганини ўзи ҳам билмасди. Бир пайт Дмитрий кимнидир сўкди. Шунда бирдан Тоҳирнинг жаҳли чиқиб кетди ва шеригининг башарасига мушт туширди. Дмитрий йиқилиб тушди, энди ўрнидан турмоқчи эди, кўкрагига тепки тегди.

Шу пайт сал нарида жанжални кузатиб турган Қаҳрамон Абдухолиқов келиб икковини ажратиб, Тоҳирни уйига кузатиб қўйди. Дмитрий эса шу ерда анча пайт ҳушсиз ётди. Орадан бироз вақт ўтгач, ўзига келиб уйига кирди. Жойига ётгач ҳам кўкрагидаги оғриқ босилмади. Кейин у "Тез ёрдам"га мурожаат қилишга мажбур бўлди.

Тоҳир эса уйига кириб ётди. Орадан бир ҳафта ўтгач, "Шарқ" қишлоғилик Ҳазрат деган кимсанинг "КамАЗ" машинасини ҳайдаб Россияга кетди. Дмитрий касалхонадан чиққач, уни қўшниси Тоҳир Гусейналиев калтаклагани ҳақида туман ички ишлар бўлимига хабар қилди. Тоҳирни излаб келган милиционерлар уни уйидан топа олмай, қидирув эълон қилдилар.

Орадан кўп ўтмай, Т.Гусейналиев қайтиб келди. Унга нисбатан жиноий иш қўзғатилиб, тергов ҳаракати бошланди. Судда Тоҳир айбига тўла иқрор бўлиб, қилмишидан пушаймон эканлигини, ножўя ҳаракатлари учун Дмитрий Чмилдан кечирим сўраганлигини баён этди.

Суд унга нисбатан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2000 йил 29 август куни "Ўзбекистон Республикаси Мустақиллиги эълон қилинганлигининг тўққиз йиллиги муносабати билан Амнистия тўғрисида"ги Фармонининг 2-моддасини қўллаб, тайинланган уч йиллик жазодан озод қилди.

Ароқнинг касофати туфайли ховослик яна бир фуқаро Абдували Шерматовнинг ҳам юзи шувут бўлди. У ўша куни «Фарҳод-2» ширкатлар уюшмасига тўйга келганди. Амакиси Г.Шерматовнинг тўйида белига қамишдан бел боғлаб хизмат қилмоқчи эди. Аммо хизмат пайтида меҳмонларнинг кўнглини оламан деб анчагина ичиб қўйди. Кейин эса тўйга келган меҳмон Ж.Тўхтасинов билан жанжал чиқарди. Аввалига уларни одамлар ажратиб қўйишди. Аммо ароқ кайфидан шерга айланган Абдували меҳмонни кечирмади, жазосини бериб қўйиш ниятидан қайтмади. Шу мақсадда кўчага чиқиб, меҳмоннинг кетишини пойлаб турди. Ж.Тўхтасинов кўчага чиқиши билан тергов пайтида аниқлаш имкони бўлмаган бир-иккита маст йигитлар билан уни дўппослай кетди.

Ж.Тўхтасинов йиқилиб қолди. Шунда қорнига, юзига тепки келиб тегди. У ўзини ҳимоя қилиш мақсадида ерда ётган пичоққа ўхшаш ўткир нарсани олиб, жанжалкашнинг укаси Б.Шерматовга тиқиб олди. Кейин эса қўрққанидан Қўқонга қочиб кетди.

Тергов ва суд жараёнида Абдували айбига тўла иқрор бўлди. Қилмиши учун Ж.Тўхтасиновдан кечирим сўради. Суд унинг ёшлиги, муқаддам судланмаганлиги, беш нафар вояга етмаган фарзандлари борлиги ва турмуш ўртоғи иккинчи гуруҳ ногирони эканлигини ҳисобга олиб, уч йилга озодликдан маҳрум қилди. Унга ҳам юқорида қайд этилган Амнистиянинг 2-моддасини қўллаб, жазони ўтащдан озод этди.

Ҳукм ўқилди. Айбдорлар тегишли жазосини олди. Аммо кишини бир нарса ўйлантиради. Оқ ароқнинг қора қилмиши ҳақида кўп гапирилган, кўп ёзилган. Аммо ундан баъзи одамлар тегишли хулоса чиқариб олмаётгани ачинарли ҳол. Албатта, тўй, хурсандчилик кунларида кўнгилхушлик, кайфиятни кўтариш учун бироз ичиш мумкиндир. Лекин ҳамма ўзининг чегарасини билиши керак.

Обрў-эътиборли, тўрт-беш фарзанднинг отаси ёки онаси ичиб кўча-кўйда жанжал кўтариб юрса, бундан ёмони йўқ. Бундай одамларни кечириб бўлмайди. Биз юқорида тилга олган Абдували Шерматов ўқитувчи бўлиб ишлайди. Унинг тўйда қилган тўполонини ўқувчилари албатта кўрган. Ҳеч бўлмаса бу можаро ҳақида ота-онасидан эшитишган. У энди қандай қилиб ўқувчиларга илм, одоб ўргатади? Умуман, ичиб олиб тўйда жанжал кўтарган ўқитувчини ўқувчи ҳурмат қиладими? Назаримда шулар ҳақида ҳам жиддий ўйлайдиган вақт етди.

Эркин ХИДИРБОЕВ,
Сирдарё вилояти Ховос тумани суди раиси

Тавба дегулик

ЎРИНСИЗ ШУБҲА

Қобил авваллари ҳам бу хонадонга Бахтиёрни сўраб келиб турарди. Бу гал ярим кечада эшикни тақиллатди. Хонадон соҳибаси Меҳри опа ўғлим Бахтиёр келган бўлса керак, деб остона томон юрди. Эшик олдида Қобил маст-аласт қийшайиб турарди. Аёл ижирғаниб эшикни ёпмоқчи бўлди. Қобил Бахтиёрни сўраб, ичкарига кирди. Бахтиёр уйда йўқлигини эшитгач, ўтириб олди-да, Меҳри опанинг бошини айлантира бошлади:

- Хола сиздан бир нарсани сўрайман, йўқ демайсиз. Менам ёмон бола эмасман. Бугун озроқ ичдим. Шунинг учун дадилман. Эгизакларингиздан ё Гитани, ё Зитани менга берасиз. Турмуш қурмоқчиман...

- Йўқ-йўқ Қобилжон, бўлмайди. Қизларимнинг иккаласи ҳам унаштирилган.

- Ундай бўлса, Зилолани берасиз!..

- Зилола қизим вояга етмаган, ҳали жуда ёш.

"Айтишув" бузуқ пластинка каби жойида айланарди. Кечаси соат бирларда Бахтиёр келди. Онаси олдида ярим кечада алжираб ўтирган Қобилни кўриб, феъли айниди:

- Нега маст ҳолда ярим кечада бизникига келдинг? Яна уялмай қиз сўрайсан. Яхшиликча чиқиб кет бу ердан!

- Сен билан бир ичгим келувди. Ҳозиргина Тошкентдан қайтдим. Юр, кўчага чиқиб, ароқ ичамиз.

Бахтиёр ноилож рози бўлди. Улар ароқ тополмай қайтдилар. Уй эгалари норози бўлса ҳам, Қобил шу хонадонда ётиб қолди. Бахтиёр айвонга жой қилди. Қобил учун алоҳида уйга жой солишди. У бир пастда ухлаб қолди. Бахтиёрнинг эса шубҳаси ортиб, уйқуси келмади. Бахтиёр Қобилнинг уйқудалигидан фойдаланиб, чархланган дастасиз болта билан унинг бошига уриб, ўлдириб қўйди. Кейин бўлган воқеа ҳақида ички ишлр бўлимига хабар қилди. Марҳум Қобил Эргашев бор-йўғи 25 ёшда эди. Шаҳрисабз тумани Тезгузар қишлоғида яшарди, ҳеч қаерда ишламасди. Унинг қотили Бахтиёр Чоршанбиев эса Шаҳрисабз шаҳри, Ҳ.Абдуллаев кўчаси, 2-уйда яшаб, у-бунинг хизматини қилиб юрарди. Ҳали ўттиз ёшга етмаган йигит шайтон васвасасига учиб, дўстининг умрига зомин бўлди. Очиғи, марҳумни ҳам унчалик оқлаб бўлмайди. Бундан икки йил бурун Тошкентда жинояти учун судланиб улгурганди.

Қотил Бахтиёр Чоршанбиев Қашқадарё вилоят судининг ҳукми билан 20 йилга озодликдан маҳрум этилди.

Акмал МУҲАММАДИЕВ,
Шаҳрисабз туманлараро прокуратураси катта терговчиси, 2-даражали юрист

Дунёда уч балодан, яъни ўт балоси, сув балоси ва туҳмат балосидан Яратганнинг ўзи асрасин, деган асрлар синовидан ўтган нақл бор. Бу уч балога бандасининг бас келиши қийин дегани. Демак, ўт балосига жуда эҳтиёт бўлиш керак. Инсон андаккина бепарво бўлдими, ўт балоси унинг пешона тери билан тўплаган мол-дунёси, уй-жойи, ҳаттоки энг азиз, ширин жонига ҳам қасд қилиши мумкин.

Хўш, ана шундай балодан узоқроқ юриш учун фуқароларимизда, хонадон соҳибларида, мутасадди раҳбарларда ҳушёрлик етишяптими?! Буни биргина бизнинг Андижон вилояти мисолида кўриб чиқайлик.

Жорий йилнинг ўтган 9 ойи давомида 752 та ёнғин ҳодисаси юз берган. Ундан жами кўрилган иқтисодий зарар бир неча миллион сўмни ташкил этди. Булоқбоши, Хўжаобод, Шаҳрихон, Улуғнор, Андижон, Олтинкўл туманларида ўтган йилнинг шу даврига нисбатан ёнғин ҳодисаларининг сони кўпайиб кетган. Бу ҳодисалард 79 киши турли даражада жароҳат олган, 6 киши ҳаётдан бевақт кўз юмган.

Энг ачинарлиси, жами юз берган ёнғин ҳодисасининг 672 таси аҳоли турар жойларида содир бўлган. Бундай ҳодисалар таҳлил қилинганда, сабаби — бепарволик, эҳтиётсизлик, хавфсизлик қоидаларини билмаслик, иситиш печлари-ю, электр асбоб-ускуналарининг носозлиги, болаларнинг олов билан ўйнашиши натижаси бўлиб чиқмоқда.

Иситиш печлари ва мўриконларнинг қурилишидаги бепарволик, аниқроғи, малакасизлик, ёнғин хавфсизлиги қоидаларига риоя қилмаслик ҳар йили кўплаб томларнинг, уйларнинг ёнишига сабаб бўлмоқда. Кейинги пайтларда кўнгилли ўт ўчириш жамияти, деган ташкилотларнинг бори ҳам, йўғи ҳам билинмай қолди, деса бўларлик даражада...

Бундан ташқари табиий газнинг босимини аҳолини огоҳлантирмасдан туриб кўтариш, электр симларининг қисқа туташуви , табиий газдан нотўғри фойдаланиш ҳам кўплаб ёнғин чиқишига сабаб бўлмоқда.

Яна бир факт. 9 ой давомида 19 та автомашинада ёнғин содир бўлган. Кўрилган моддий зарар 16 миллион сўмни ташкил этди. Бу ҳам автомашина эгаларининг ёнғин хавфсизлиги қоидаларини билмаслиги ёки менсимаслиги оқибатидир. Энди қишки иситиш мавсуми яқинлашиб келар экан, биз аҳолини ҳушёрликка чақириб, ёнғин хавфсизлиги қоидаларининг тарғиботи ва ташвиқотига алоҳида эътибор қаратаяпмиз. Бунда вилоят "Андижоннома" газетаси, вилоят телерадиокомпанияси ва ёшлар телевидениеси, "Водий садоси" радиостанциясининг ижодий жамоалари билан ҳамкорлик яхши самаралар бераяпти, аҳоли билан бевосита жонли мулоқот олиб бораяпмиз.

Муборак ҳадисларда ҳам кечқурун ётишдан олдин ёниб турган оловни албатта ўчириб, ухланглар, деган ўгитлар бор. Бу дегани ёнғин хавфсизлигини таъминлаш учун ҳушёр бўлинглар, дегани эмасми?! Шунинг учун барча юртдошларимизга қишки иситиш мавсуми яқинлашаётгани боис ўт балосидан эҳтиёт бўлинг, дегим келади.

Саййидолим САЙЙИДАЛИЕВ,
Андижон вилоят ички ишлар бошқармаси ёнғиндан сақлаш бўлими бошлиғи, ички хизмат подполковниги

УСТОЗИМИЗ — ФАХРИМИЗ

Бу фоний дунёда ҳеч ким абадий эмас. Инсон зоти қисматида Оллоҳ таоло берган умрни яшаш имкони бор, холос. Лекин карами кенг Яратганнинг бандаларига улуғ муруввати шундаки, ҳар қайси инсонга ҳаёти давомида эзгу, савобли ишларга қўл уриш, камолот зинасидан юксалиб, эл меҳрини қозониш, ўзи ҳақида ёруғ хотира қолдириш имконини берган.

Ҳаётда ўзини аямай, элу юрт ташвишида куйиб-ёниб яшайдиган ҳақиқий инсонлар борки, уларга замондош бўлганинг билан ҳақли равишда ғурурланасан, киши. Ҳабибулло Турғунов ана шундай инсонлар тоифасидан.

У киши қарийб беш йил давомида Зомин туманида прокурор вазифасида ишлаб, осойишталикни сақлаш, жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликка қарши кураш, унинг олдини олишда ҳормай-толмай меҳнат қилди. Ҳабибулло ака жонкуярлигини туман прокуратурасига ишга келган кунлариданоқ кўрсатди: 3 ой ичида прокуратура биноси қуриб битказилди, ходимларнинг кўтаринки кайфиятда ишлашлари учун керакли шарт-шароитларни муҳайё қилди. Натижалар эса ёмон бўлмади. Зомин туман прокуратурасининг ўтган 5 йил давомида эришган ютуқлари, иш фаолиятидаги сифат ва самарадорлик даражасининг юқорилиги ана шу меҳнатлар туфайлидир.

Туман прокуратураси катта нозири сифатида Ҳабибулло Турғунович билан 5 йил бирга ишлаган бўлсам, у кишидан кўп нарсаларни ўргандим, ҳуқуқшунослик соҳаси, прокуратура тизимига доир ва хизмат фаолиятим билан боғлиқ кўплаб қимматли кўникмаларга эга бўлдим. Бу даргоҳ менга нафақат хизмат идораси, балки бир мактаб вазифасини ўтади. Шу боис ҳаётда Ҳабибулло Турғуновдай устоз топа олганимдан фахрланаман.

Устознинг ҳали амалга оширмоқчи бўлган ишлари, режалари кўп, ҳали яна ўзига ўхшаган ҳақиқий ҳуқуқшунос кадрларнинг талайини етиштириб чиқаради. Чунки у киши шундай иқтидорга, билим ва малакага эга. Ҳар қандай мураккаб ишларни бажаришга, боз устига, талаб даражасида адо этилишини ташкил эта олишга, ҳар қандай масъулиятли вазифани уддалай олишга қодирлиги биз шогирдлар учун ибратдир.

Айни кунларда Ҳабибулло Турғунов фаолиятини Республика Прокуратурасининг судларда жиноят ишларининг кўрилишида прокурор ваколатини таъминлаш бошқармасида давом эттирмоқда. Шу билан бир қаторда уч нафар фарзандини эл-юрт ишига камарбаста, муносиб инсонлар этиб тарбияламоқда.

Инсон умрининг мазмуни унинг юртига, элига кўрсатган хизмати билан белгиланишини инобатга олсак, устозимиз Ҳабибулло Турғуновнинг фаолияти нафақат ҳуқуқшунослар, балки жонажон Ўзбекистонимизнинг порлоқ келажаги учун заҳмат чекиб меҳнат қилаётган барча замондошлар учун ҳам фахр, ифтихордир.

Зарифа МАВЛОНОВА,
Зомин туман прокуратураси катта нозири

Эски тузум даврида халқ депутатлари ўз сайловчиларидан турли хил “наказ”лар қабул қилишар, уларни қай даражада бажарганликлари хусусида вақти-вақти билан номига бўлса-да, ҳисоб беришарди. Аслида эса ўзини иймон-эътиқодли ҳисоблаган юртнинг ҳар бир фуқароси шу ватан озодлиги ва ободлигига қай даражада ҳисса қўшдим, деб ҳисоб бермоғи лозим. Алалхусус, “Инсон ва қонун”нинг ҳам келгуси йил учун “сайланадиган” вақти келди. Хўш, севимли газетамиз сурхондарёлик ҳамюртларига қай даражада хизмат қилди? Албатта, қилинган ҳар бир ишни бирваракайига санаб ёзишга вақт ҳам, имкон ҳам камёб. Бироқ асосийларига тўхталиб ўтсак бўлади.

БИЗ БИЛАН БЎЛИНГ!

ёки 2000 йилда “Инсон ва қонун” сурхондарёлик мухлису муштарийларига қандай кўмак берди?

“Инсон ва қонун”нинг вилоятдаги мухбирлик пунктига 97 та шикоят келиб тушди. Бундан ташқари еттита шикоят Бирлашган таҳририятдан юборилди. Шикоятларнинг асосий қисми ҳуқуқий ҳимоя истаб ёзган фуқаролардан. Инсон табиатига хос бўлган хислатлардан бири шуки, одам боласи бирор нарсага муҳтожлик сезса, кўмак сўраб эшиги, қўли ва чеҳраси очиқ кишиларнинг ҳузурига боради. Шу боисми, бизга келган шикоятлар кўп ҳолларда ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари ҳамда ҳокимликларга тегишли бўлиб чиқаяпти. Ҳаттоки, томорқа олишда кўмак беришимизни сўраб хат ёзган бир нечта (қумқўрғонлик) фуқароларнинг шикоятларини ижобий ҳал этдик. 1999-2000 йилларда кучли эътибор қаратган мавзуларимиздан яна бири ҳайвонлари қирилиб бораётган Термиз ҳайвонот боғи муаммолари бўлди.

Катта шов-шувга сабаб бўлган “Забонсиз тутқунлар” мақоласи эсингиздадир. Биз ўтган икки йилда бу мавзуга бот-бот қайтавердик. Мақсадимиз, на эрки, на инсон тушунадиган тилу забони, на “адвокати” бўлган тутқун ҳайвонларнинг холис ҳимоячиси бўлиш эди.

Хайриятки, айни чоғда Сурхондарё вилоятининг янги ҳокими Б.Олимхонов Термиз ҳайвонот боғига алоҳида эътибор билан қараяпти. Демак, умид қиламизки, ҳайвонот боғи яқин вақт ичида мафтункор гўшалардан бирига айланади.

2000 йилда таҳририятимизга шикоят йўллаган олти нафар фуқаронинг асоссиз ишдан бўшатилганлиги аниқланиб, уларга ҳуқуқий кўмак бердик. Ҳатто собиқ бошлиғининг зуғуми туфайли ишдан кетказилиб, узоқ вақт ишсиз, моддий ва маънавий жиҳатдан қийналиб юрган аёл — Юлдуз Курбонова вилоят халқ таълими бошқармасидаги ўз вазифасига тикланиб, суд қарорига кўра бекор юрган вақти учун 45000 сўм миқдоридаги моддий зарарни жавобгар томондан ундириб олишга эришди.

Таъкидлаш жоизки, ўтган обуна мавсумидан ҳозирга қадар “Инсон ва қонун”дан ранжиган бўлса, танқидий мақолаларимиз “қамчи”сидан кифти ачишган айрим раҳбарлар, бугуннинг нафаси билан яшай олмаётган, Ватан деганда шахсий омбори-ю, ошқозонинигина тасаввур қиладиган қонунбузарларгина ранжигандир, аммо... остонамиздан ҳеч бир мўмин банданинг боши эгилиб норизо бўлиб кетган эмас.

Савоб ишларимизга яна бир мисол: шу йилнинг 12 сентябрида “Ижарачилар доғда қолишди” сарлавҳаси остида танқидий мақола эълон қилгандик. Унда “ёки олтинсойчасига муносабат” деган тагсарлавҳа ҳам бўлиб, асосан узумчилик ва боғдорчиликка ихтисослашган “Шакарқамиш” ширкат хўжаликлари уюшмасидаги 76 гектар токзорларни ижарага олган соҳибкорлардан узумзорлар тортиб олинганлиги-ю, ижарачиларнинг арзу додларига на туман ва на вилоятда ҳеч ким қулоқ солмаётганлиги хусусида рўй-рост, очиқ ёзилганди. Бу ҳақда 40 нафар боғбоннинг пойтахтдаги ўнлаб маҳкамаларга ҳам арзномалару шошилинчномалар юбориб, ҳеч бир натижа кўришмаганлиги бор гап. Мақоламиз самараси ўлароқ, ҳақ-ҳуқуқлари топталган аксарият ижарачилар хўжалик раҳбарияти тортиб олган токзорларига тағин эга бўлдилар. Аммо не ажабки, тағин беш-ўн нафар шикоятчи эшик қоқиб келишди: “Жанг қурбонсиз бўлмас” деганларидек, “Шакарқамиш” ширкат хўжалиги раҳбари Абдухолиқ Қосимов “сенлар иғвонинг бошида тургансанлар” деб бизларни токзорсиз қолдирди. Биз адолат учун бўлган курашнинг қурбонлари бўлдикми энди?

Афсус, минг афсус... Раис ҳам, Олтинсойнинг каттаконлари ҳам мақоламизга юзаки муносабатда бўлишгани кўриниб турибди. Акс ҳолда унинг асосий қаҳрамонларидан бири - меҳнаткашларнинг норозиликларига кўпроқ сабабчи бўлган тафтиш комиссияси раиси Тоштемир Маматовга “муносиб баҳо” берилиши керак эди. Норозиликларнинг яна бир сабаби шуки, вилоят ҳуқуқ-тартибот идораларининг биридан мақолада баён этилган ҳолатларни ўрганиш учун борган ходимлар, арзномачилардан бир нечтасини ўзлари истаган тарзда “даъвоим қондирилди” қабилида хат ёздириб ҳам олибди. Ўйлаймизки, Олтинсой туман прокуратураси, ўзи қонунлр ижросини назорат қилаётган ҳудудда адолат мезонини ростлаш учун куч ва имконият топа олади.

“...Мен Жўраева Муҳаббат, ёшим 42 да. Термиз шаҳрида яшайман. Тақдир тақозоси билан амакимнинг ўғлига турмушга чиқдим. Эрим ва мен бир-бирига ҳамсоя бўлган ака-укаларнинг фарзандлари эдик. Қисмат экан, бир нечта фарзандли бўлиб, турмушимиз бузилди. Эрим бошқа аёлга уйланиб кетди. Ҳамсоямиз бўлган қайнотамнинг ҳовлисидаги уйимда болаларим билан қолиш мен учун ҳам ўнғайсиз, ҳам хатарли эди. Чунки амакимга болаларим невара бўлгани билан энди мен уларга келин, ўғлига хотин бўлолмасдим. Шу сабаб бир девор наридаги ота-онамнинг уйига кўчиб ўтдим. Гўё шуни пойлаб туришгандек, қайноғам ва овсиним уйимни гўё “ўзлариники” қилиб олишди. 1987 йилдан буён ўзимга тегишли бўлган, қайнота-қайнонамнинг ҳовлисидаги уй-жой ва мулкни қонун йўли билан қайтариб оламан деб судлашиб юрибман. Бир ҳудуддаги суд менинг даъвоимни асосли деб топиб, фойдамга қарор чиқарса, яна бири бекор қилади. Яна бири эса

Сарҳисоб

қарор чиқаришга чиқаради-ю, ижрони атайлаб пайсалга солади. Чарчадим. Орадан 13 йил ўтди ҳамки, менинг уйталаш, мулкталаш муаммоларим ҳал бўлмади. Бу орада отам вафот этди. Унинг ўлими ҳам жигари, укаси бўлган қайнотамнинг, қайноғамнинг кўнглини юмшатмади. Дунёда одамларда инсоф, меҳр, адолат деган ноёб жаннатий туйғулар мавжудлигига умидим қолмаганди, ҳисоб. Аммо... чиқмаган жондан умид деганларидек, “Инсон ва қонун”га арз қилгандим... Газетанинг мухбири ва вилоят суди судьяси Эргаш Ғаффоровларнинг беғараз кўмаги билан 13 йиллик низоли муаммом ҳал этилди. Қайноғам ва овсиним мендан олиб қўйилган уй эвазига менга шаҳар марказидаги 3-хонали хусусийлаштирилган квартираларини беришди. Бунинг учун Бирлашган таҳририятга мингдан-минг ташаккур дейман!”

Биз яна кўплаб хайрли ва савоб ишларимизга тўхталмаяпмиз. Қилинган хайру эҳсон, яхшиликларни кўз-кўз этиш маъқул эмас десангиз, сўзсиз фикрингизга қўшиламиз. Миннат мард кишининг иши эмас, албатта. Аммо бир гапнинг дангалини айтсак, тушунарсиз деб ўйлайман. Энг долзарб мавсум - обуна бошланиб кетди. Жумладан, “Инсон ва қонун” ҳам ўз муштарийлари, мухлисларини изламоқда, чорламоқда. Бизнинг ниятимиз холис. Аввалабор, шунчаки мухлисимиз, ўқувчимиз бўлиб қолинг. Аммо буни ҳаёт дейдилар. Борди-ю, ҳуқуқий низоларга рўбарў келиб қолсангизу ҳамроҳга эҳтиёж сезсангиз, “Инсон ва қонун” хизматингизга ҳамиша ҳозир!

Бахтиёр ОЛЛОМУРОД,
“Ҳаёт ва қонун” юридик журнали ҳамда “Инсон ва қонун” ҳуқуқ газетаси Бирлашган таҳририятининг махсус мухбири

Обуна-2001

БЎЛАЙ ДЕСАНГ ҲАР ДОИМ МАМНУН, ҲАМРОҲ БЎЛСИН “ИНСОН ВА ҚОНУН”!

Муҳтарам муштарий!

Ҳар қадамингизда қонунга, ҳуқуқий муаммога дуч келганингизда Сизга яқин ёрдамчи, маслаҳатчи ва таянч бўладиган, республикамизда ягона — ҳуқуқий, ижтимоий-оммабоп газета “Инсон ва қонун”дир.

Унга барча алоқа бўлимлари ва шахобчаларида обуна давом этаяпти.

Нашр кўрсаткичи:
якка обуначилар учун - 137
ташкилотлар учун - 138

ҲАЁТда ҚОНУН ҲИМОЯ БЎЛСИН ДЕСАНГИЗ...

Ҳуқуқий онг ва маданиятингиз шаклланишида энг яқин дўстингиз “Ҳаёт ва қонун” юридик журналига 2001 йил учун обуна бўлинг!

“Ҳаёт ва қонун” ҳамиша ҳамроҳингиз бўлсин!

Нашр кўрсаткичи:
якка обуначилар учун - 902
ташкилотлар учун - 903

Акс-садо

«БОЙҚУШ»

“Инсон ва қонун” газетасининг шу йил 3 октябр сонида босилган “Бойқуш” мақоласини катта қизиқиш билан ўқидим. Ҳақиқатан ҳам ҳар бир қуш ўзига хос хислатларга эга.

Мен 30 йилдан ортиқ суд, прокуратура ва 10 йилдан бери нотариал идораларида ишлаб келаман. Одамлар билан мулоқотда бўлганимда юлдуз буржларида туғилган кишиларни китобда ёзилган ҳолатларига тўғри келишини бир неча бор кузатганман. Баъзиларнинг юз тузилишига қараб, қачон, яъни қайси бурж остида туғилганини айтиб беришим мумкин?

21 апрел ва 21 май оралиғида Сигир буржида туғилган одамлар билан кўп мулоқот қилганман. Улар қўлида юқоридан пастга қараган чизиқлар бўлиб, кўпроқ санъатга қизиқадилар. Шу буржда туғилганларнинг кўпи кечаси ишлаб, кундузи дам олишни яхши кўришади. Кўзлари бошқаларникига қараганда каттароқлиги билан фарқланади. Улар билан мулоқотда бўлганимда шаҳарда яшасалар-да, бойўғли уйи олдига келиб, тез-тез сайраб кетишини айтишади, аммо нимагалигини билишмайди.

Бир танишимнинг отаси нафас қисиш касали билан узоқ вақт ётиб қолдилар. Суриштириб билсам, у киши Сигир буржида туғилган экан. Мен “Отангиз ҳеч бойўғлини кўрганми?” десам, “Мени тўйимда бойўғли уйимиз томига қўниб сайраган, отам тош отиб қувлаган, кейин бир кун томга чиққанимизда шу бойўғли тош теккани учун жароҳат олиб, ўлганини билдик. Шундан сўнг отамнинг нафаслари қисиладиган бўлиб қолдилар ва шу касал билан вафот этдилар”, деди. Мен отанг Сигир буржида туғилган экан, бурж ҳақидаги китобларда бу ойдагиларни тумори бойўғли бўлиб, у шу ойда туғилганлар учун бахт тилаб сайрайди, аммо инсонлар буни тушунмай тош отадилар, дедим.

Мана, бир неча ўн йиллардирки, 21 апрел ва 21 май оралиғида туғилганларга бойўғлини қувмасдан, унга дон сочинглар, ушбу қуш сизларга Яратгандан бахт тилаб келади, деб насиҳат қиламан.

Тўрамирза ДАДАМИРЗАЕВ,
меҳнат фахрийси, Наманган шаҳри

ЗАМОНАВИЙ ЛАТИФА

(воқеий фельетон)

Ичакузди ва тагдор аскиялар юрти — Фарғонада бўлганимда ҳамкасб дўстларим ўз таомилларига кўра, чойхонага таклиф қилишди. Аччиқ кўк чой билан девзиралик паловхонтўра паққос туширилгандан сўнг аскиянинг “ўчоғига ўт қаланди”. Беғубор ва самимий кулгулар зарбидан самоварлар қайнади. Айниқса, ошпаз Зикрилла ака силкиниб-силкиниб кулганида, сўрининг бир томони ерга аста кириб борар, узоқроқдан қараган кишига қийшайтириб кийилган дўппини эслатарди.

- Тилнинг суяги йўқда, ака. Ҳар қанақа бўлмағур иш шу қурғурнинг дастидан, - дея гап бошлади ўзини Қаҳрамон, дея таништирган акамиз. - Ўзингизга маълум, бизнинг эшигимизни кўргани келишса, “кўнгил учун ўлмоқ керак” дея иш тутамиз.

- Ҳақиқатан ҳам шундай. Аввало бу бизнинг ўзбекона лутфимиз бўлса ҳам, баъзида эса... - дея бироз ўйланиб қолди Қодир қассоб ва қашлагиси келмаган бўлса ҳам уч-тўрт еридан “ариқ” очиб чиқди. Сўнгра даврадагиларга бир воқеани айтишни латифадан бошлади:

Қишнинг энг қаҳратон кунида бир кишининг хонадонига узоқ танишининг дўсти меҳмон бўлиб келибди ва уч-тўрт кун ўтгач, кетаманга тушибди. Мезбоннинг “Ҳа, бир келиб қолибсиз, қолаверинг, қишда нима ишингиз ҳам бор” деган гапидан кейин яна бир ҳафта ётибди. “Энди мен борай, раҳмат” деб кетишга шайланган меҳмон отига минганида, яна мезбон гиналанган бўлиб “Бекор кетаяпсиз-да, бемалол гаплаша олмадик ҳам” дебди. Шунда меҳмон уй эгаси мендан астойдил хафа бўлаяпти, деб ўйлабди-да, шартта отдан тушиб, “Кечир дўстим, хафа бўлма, яна бир ҳафта қоламан, отни қаерга боғлай” деб сўрабди. Шўрлик дўсти нима қиларини-ю, нима деярини билмай, “Тилимга боғла, тилимга” деб жавоб берган экан.

Қўшнимнинг ўғли Хайрулла ҳам ана шундай тилидан илинганлардан бири. Унинг бугунги аҳволига ҳарқалай, меҳмондўстлиги сабаб эмас. Балки ҳаддан зиёд тилёғламалик, хушомадгўйлик орқасидан оқиб келаётган жарақ-жарақ пулларнинг домига берилганидадир.

Тошкентнинг обрўли институтини юмалоқ ёстиқ қилиб тугатиб келганига қарамай, яхшигина ишга жойлашди ҳам. Ҳамма бало унинг биринчи иш кунидан бошланди. “Энди ука, ёшсиз, кўринишингиздан қўлоёғи чаққон йигитга ўхшайсиз. Хўжайин билан келишаман, шу жамоада “қоққан қозиқ” бўламан десангиз, “хўп бўлади”дан нарига ўтманг. Ҳар куни хўжайин чақирса-чақирмаса, бир йўқлаб чиқишни канда қилманг, албатта қуруқ эмас. “Раҳмат хўжайин, борингизга шукур. Сизнинг марҳаматингиз билан мен ҳам оиламни тебратаяпман”, десангиз ошиғингиз олчи бўлади”, дея иш ўргатди унга катталар.

Шундай ҳам бўлди. Уч ойдан сўнг бўлим бошлиғи, етти ойдан кейин хўжайиннинг “штатсиз ўринбосари” лавозимини эгаллади. Бир йил ҳам ишламай, қора “Нексия” минди. Яшаб турган уйини тағ-туги билан текислаб, 20-30 чоғли усталар ишни баландлиги беш метрли пойдевор қўйишдан бошлашди. Биз қўшнилар унга ачиниб уйини бирданига бузиб чакки қилди-да, оиласи қаерда экан-а, десак, Қўқондан 5 хонали уй ҳам сотиб олишган экан. Майли, қандини урсин. Ҳасад эмас, ҳавас қилайлик, деб юргандик. Узоққа чўзилмади, ҳавасимиз ҳам.

Уларнинг ноқонуний қилмишларидан хабар топган милиция ходимлари хўжайин билан “суҳбатлашиб” ўтиришса, ногаҳон “штатсиз ўринбосар” кириб қолибди. Хушомадгўйликни роса онгини олган Хайрулла ҳар доимгидан-да аъло сайрай бошлабди:

- Ассалому алайкум, хўжайин. Борингизга шукур сизни. Меҳмонлар келишган экан-да, хуш келибсизлар. Хўжайинимнинг меҳмонлари учун бир чойхона мендан. Хўжайин, сиз айтган ишлар кўнгилдагидек ўтди. Сумкани келинойимга ташлаб келдим. “Клиентлар” билан ҳам “соққасини” келишиб қўйдим. Кечга яқин ўша жойга бемалол ўтаверасиз...

Даврада ўтирганлар бу сафар қаҳқаҳа отиб кулмади. Ошпаз ҳам бу гал қорнини салкиллатолмади. Замонавий латифани эшитганлар бошларини сарак-сарак қилишганича, лабларини ножўя бужмайтириб қўйишди, холос.

Ишқилиб, ана шундай заҳарханда кулгудан асрасин, дўстларим!

Мирзараҳим МАМАЖОНОВ

Табиатни асраш ҳар биримизнинг муқаддас бурчимиздир.

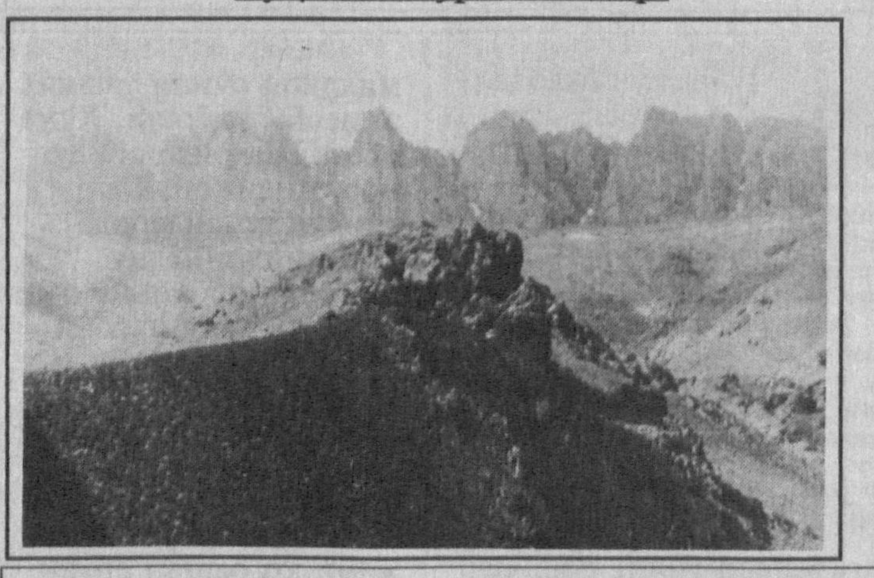

ЯНГИ НАУЧНИЙ ИШ

ёки “новий ўзбек”ларнинг современний муомаласи ҳақида

Ярми ҳазил...

Холодильникни очиб қарасам, зелень тугаб қолибди. Срочно бозорга бориш керак бўп қолди. Подъездга чиқсам, темно-синий полосатый кўйлак кийган қўшним турган экан.

- Қалайсиз, сосед? - деб сўрашдим.

- Ништяк-де, братан, - жавоб берди у. - Куда катим?

- Шу, озгина продукта керак эди, Алайскийга кетвомман, а может бирга бориб келармиз?

- Кейин сразу қайтамизми?

- Канешна!

- Ну, давай, кетдик унда.

Остановкагача пешком кетдик. А потом битта тачка ушладик. Вой-бу, бозордаги “шум”ни: “кеп қолинг свежий сметанага”, “иссиқ лепёшкалардан обкетинг!”, “Капустанинг асали бизда”, “Горячий пирожкадан еб кетинг!”.

Прилавкаларни айланиб, почти ҳамма нарсани олиб бўлдик, только чеснок билан перец қолди.

- Чеснок қанчадан, пахан? - бир чолдан сўради қўшним.

- 180 сўм, братишка, - жавоб берди отец-продавец.

- Мана 200 сўм, бир килони без сдачи қилворинг...

Бозорни законний қилиб, кейин уйга келиб телевизорда молодежний телеканалда “Даллас”ни кўриб ўтирсам, эшикнинг звоноги жиринглаб қолди. Очсам, яна ўша қўшним: “Узр, брат, бир звонить қилвосам”, деб сўраб қолди. “Пожалуйста”, дедим. Қўшним телефонда номерни набирать қилиб, гаплаша бошлади: “Алло, привет. Саримсоқ акам бормилар?... Йўқмилар? Қачон бўладилар? Хорошо. Пока”. Гапларини эшитиб, бир нарсага вникать қилолмадим ва ҳазиллашдим:

- Нега “Саримсоқ ака” дейсиз? По-моему “саримсоқ” - “чеснок”. Так что, “Чеснокжон ака” десангиз, тўғрироқ бўлади. И современно, и культурно.

- Действительно, - ўйлаб қолди у ҳам ва кулди: - Бунга вообще эътибор қилмаган эканман. “Дом совет”-из яхши ишлайди-да, братан!

Ўзим институтда старший научний сотрудник бўлиб ишлайман. Сосед чиқиб кетгач, ўзимга-ўзим “Эврика!” дедим-да, битта лист билан ручка олиб ёза бошладим:

Ўзрус тилининг пайдо бўлиши ва развитияси (научная работа).

“Ўзрус тили планетамиздаги новейший тиллардан бўлиб, ўзбек тили билан славянская языковая группадаги рус тилининг соединениесидан пайдо бўлган. Бу тилда сўзлашувчи основной аҳоли Тошкентда и наподобие баъзи крупный промишленный центрларимизда яшайди. Ну, например, Ангрен, Фергана, Наваи и так далее. Ўзрус тили 1960 йиллардан зачатка бера бошлаган бўлиб, процветаниеси 70-80-йилларга тўғри келади”.

Идеяларимни воодушевленно ёзиб ўтирсам, комнатамга внезапно кирган хотиним хаёлимни перебивать қилворди и автоматни очередига ўхшаб тариллаб кетди:

- Дадажониси, короче бугун эрталаб шла на работу, а йўл скользкий экан, йиқилиб тушдим-де, представляете? Кейин ишга бориш вообще не охота бўп турувди. “Поясницам оғрияпти”, деб баҳона қилиб поликлиникага бордим. Доктор назначение ёзиб берди. “Больничный ёзиб берақолинг” десам, “Ни в коем случае, незаконний иш қилмаймиз”, деди. Ладно, амбулаторний лечение олавераман, дедим.

- Ну что это такое? - нервничаться қилдим мен. - Бу ерда серьезный научный иш устида ўтирибман, сен бўлсанг ерундалар билан перебивать қиласан!

Столга ўтириб “чёрт побери” дедим-да, келган жойимдан ёза бошладим: “Ўзрус тилида сўзлашувчи населениени в основном городской новый ўзбеклар ташкил қилади. Да, новый ўзбеклар. А что, новый русскийлар бўлгандан кейин новый ўзбеклар ҳам бўлади-да!”

...Қарасам, научная статьям приличный газетный статья бўп қопти. Қайси редакцияга берсам экан, деб анча ўйладим. Русча изданеиларга берсам, уларни ўқийдиган русскоязычное население ўзрус тилини яхши тушунмаслиги и охир-оқибатда статьянинг сутига (молоко эмас — суть!) вникать қила олмаслиги мумкин.

Шунинг учун биринчи статьямни сизларга жўнатдим. Газетда чиқса, читателларимиз ўқишса, а может улардаям шу масалада бирор мнение туғилиб қолар.

Короче. Хатларингизни кутамиз.

Бахтиёр ШОҲНАЗАРОВ

МУАССИС
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

Бош муҳаррир Файзулла ҚИЛИЧЕВ

ЖАМОАТЧИЛИК КЕНГАШИ
Ғайбулло РАҲИМОВ
Парахат АЙТНИЁЗОВ
Эркин ҚУДРАТОВ
Шавкатжон МАВЛОНОВ
Аслиддин БОЛИЕВ
Абдил ТЎХТАШЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ
Сирожиддин РАУПОВ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Узоқ БОЗОРОВ
Шуҳрат РЎЗИНАЗАРОВ
Тўхтамурод ҲАСАНБОЕВ
(масъул котиб)
Миршоҳид МИРҲАМИДОВ
Нормейли НОРПЎЛАТОВ

Индекс: 646882
«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририятида саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмида, офсет усули билан «ШАРҚ» нашриёт матбаа концерни босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-945 Тиражи-10.000. Босишга топшириш вақти 21.00

Навбатчи:
Б.ЭГАМҚУЛОВ
Компьютерда оригинал макет тайёрловчи:
М.БЕРЕЗИКОВ
Компьютерда матн терувчи:
М. ДЎСТОВА

МАНЗИЛИМИЗ
700047, Тошкент шаҳри, Сайилгоҳ кўчаси 5.
Тел: 133-24-41
132-14-18
«Инсон ва қонун» газетаси 1998 йил 2 июлда Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00141- сон билан рўйхатдан ўтган.